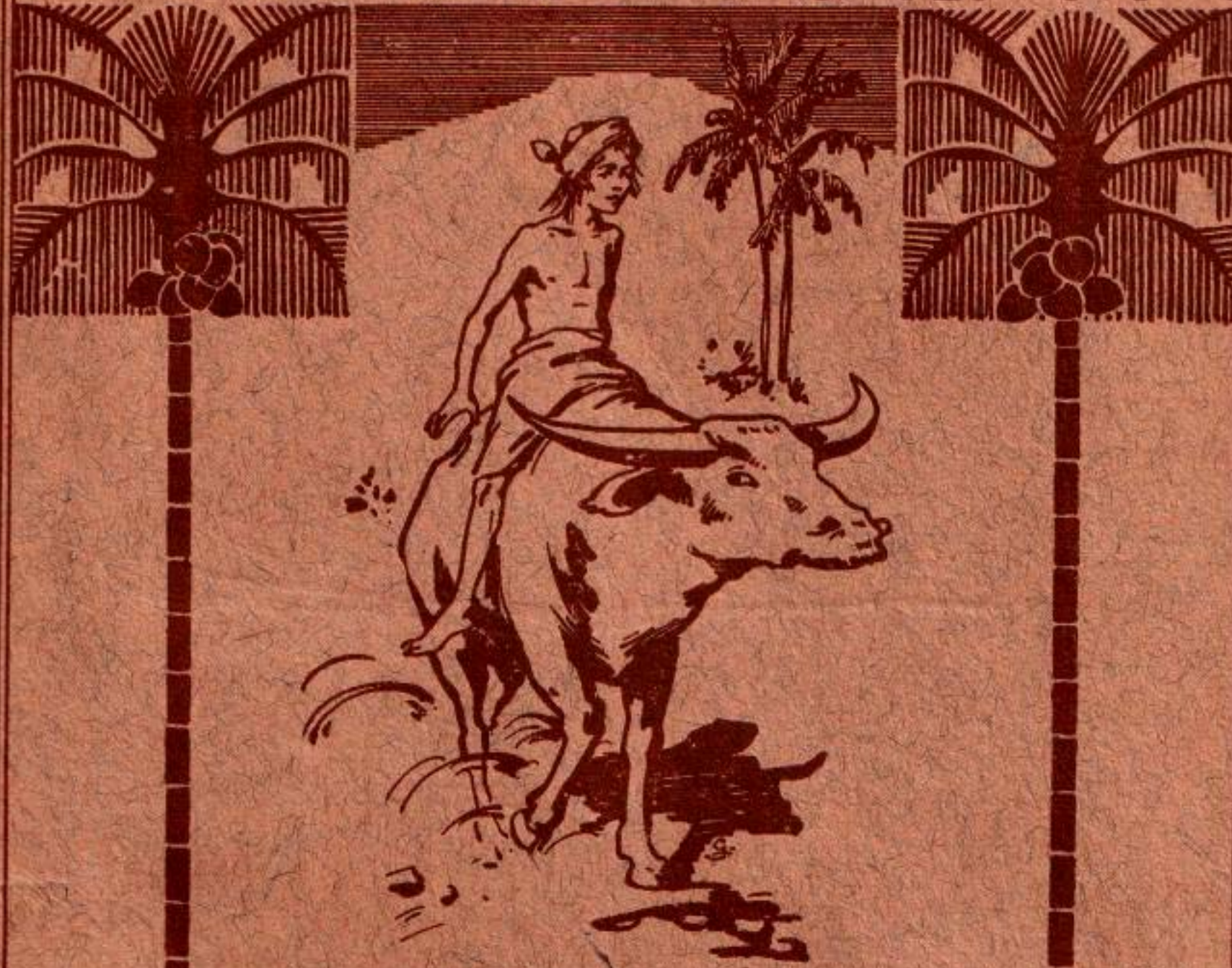

PRIJS 60 CENT

EEN·KIND·VAN·JAVA

DOOR
D.C. VISSCHERS

GEILLUSTREERD DOOR ROB. GRAAFLAND.

L. C. G. MALMBERG

's-HERTOGENBOSCH

EEN KIND VAN JAVA

EESBOEK VOOR SCHOOL EN HUIS

DOOR

D. C. VISSCHERS

GEÏLLUSTREERD DOOR

ROB GRAAFLAND

TWEEDE DRUK

L. C. G. MALMBERG

UITGEVER VAN DEN APOSTOLISCHEN STOEL
's-HERTOGENBOSCH

Nihil obstat
P. Dr. HUBERTUS O. M. Cap.,
Libr. Cens.
Buscoduci, die 3 Aprilis 1928.

Evulgetur
J. POMPEN,
Vic. Gen. Busc.
Buscoduci, die 4 Aprilis 1928.

„Ik stelde er mijn eer in, Christus te verkondigen, waar niemand nog van Hem gesproken had.” SINT PAULUS.

VOORBERICHT.

Missie-onderwijs behoort op 't leerplan van elke Katholieke school als deel van 't godsdienstonderwijs in 't bijzonder en als machtig middel voor een Roomsche opvoeding in 't algemeen.

't Kan op z e t t e l i j k gegeven worden bij 't onderwijs in den godsdienst en in verbinding met het lezen, en o c c a s i o n e e l bij vakken als aardrijkskunde, geschiedenis en kennis der natuur.

*Voor zoover we weten, bestaat er voor onze scholen maar weinig lectuur op dit gebied : missie-tijdschriften en missie-almanakken zijn te moeilijk naar den vorm en vooral naar den inhoud, die een voorkennis vraagt, waarover geen gewoon schoolkind kan beschikken. De Protestanten zijn ons lang met hun mooie schoolwerkjes als „T o m b o h e t S o e n d a n e e s j e b.v. verre vooruit geweest in dit opzicht. Daarom zette ondergeteekende zich tot het schrijven van „**Een Kind van Java**”, leesboek voor de hoogste klas der lagere school, voor 't gezin en 't patronaat.*

Zooals de titel reeds zegt, behandelt dit boekje een concreet geval. We konden niet anders, dat begrijpt iedereen. En toch zeggen we dit hier uitdrukkelijk, om te voorkomen, dat vrienden van de Missie-in-'t-algemeen ons verdenken zouden, van met uitsluiting van elke andere Missie, enkel propaganda te willen maken voor die op Java. We kozen Java, eenvoudig omdat dat eiland aan onze kinderen geestelijk 't dichtst nabij is : op school wordt er 't meest van geleerd, en de cultuur-toestanden verschillen

door 't eeuwenlang verblijf der Hollanders aldaar 't minst van de onze.

Persoonlijk belang hebben ondergeteekenden niet bij dit werkje : we schreven onder 'n pseudoniem, we wonen in Negara Londa, we stonden eventueele baten te voren aan de Missie af. Maar daarom mogen we ook wel den vurigen wensch uitspreken, dat ons boekje gunstig worde ontvangen en een ruime verspreiding vinde !

We wenschen dit in 't belang van de karaktervorming der Roomsche jeugd, die in de leerschool van de Missie naastenliefde, zelfopoffering en dankbaarheid voor de gave des Geloofs leeren kan, maar niet minder in 't belang van de tallooze heidenkindertjes, die snakken naar 't Licht van 't Evangelie.

En we eindigen dit voorberichtje met de dringende bede : „O Heilig Hart van Jezus, laat toekomen uw Rijk, niet alleen aan ons, maar aan de gansche wereld !”

Negara Londa,

D. C. VISSCHERS.

Feestdag van 't Heilig Hart, 1928.

1. Kleine Soeling.

„Zeg ventje, kan je me niet wijzen, waar Pà Soeràdji woont?”

Soeling kijkt verbaasd op van z'n werk: hij is onkruid aan 't wieden in zijn vaders tuintje. Verbaasd; want al wordt de vraag in 't Javaansch gedaan, hij hoort dadelijk aan 't vreemd accent, dat de vrager geen Javaan is.

Neen, zoo'n man als dáár nu vóór hem staat, heeft Soeling nog nooit gezien. Blijkbaar 'n w o n g l o n d o ¹⁾, want hij heeft 'n rood gezicht, geel haar en blauwe oogen. Hij draagt een zwarte jas; geen jas, zooals andere Hollanders aan hebben, die Soeling wel eens is tegengekomen in 'n reiswaan op den grooten weg, maar 'n heel lange jas; 'n jas met een rok er aan vast.

Je kan zien, dat-ie last heeft van de hitte: 't zweet parelt hem op 't voorhoofd.

Al die opmerkingen en gedachten warrelen den kleinen Javaan door 't hoofd, terwijl hij met z'n glinsterende donkere

1) Wong londo: Hollander.

oogjes en half-open mond den vreemdeling aanstaart.

De Hollander herhaalt z'n vraag.

Zeker; Pà Soeràdji, die zoo ziek is, dien weet Soeling wel, Daarginds in 't Zuiden! En de kleine bruine hand wijst in die richting ¹⁾.

— Zou hij dan den toewan ²⁾ niet even den weg willen wijzen?

Een beetje aarzelend wordt aan dat verzoek voldaan, en met z'n tweeën gaan ze nu langs de smalle dessah-paadjes ³⁾ naar het huis van Pà Soeràdji.

— „Pff, wat is 't warm”, zucht de vreemdeling.

Soeling werpt 'n steelschen blik op de kleeding van z'n langen metgezel.

Ja, natuurlijk is 't warm. Wie kan iets anders verwachten tegen den middag! En als men zich dan bovendien nog in zoo'n zwart kleed steekt, en kousen en schoenen aandoet....

't Javaantje kijkt wêlvoldaan naar z'n eigen bloote voetjes! Z'n heele kleeding bestaat uit 'n katoenen broekje en een hoofddoek, zoo half en half om z'n slordig loshangend zwart haar geknoopt.

Die Hollander is 'n nieuwsgierig mensch; hij blijft maar vragen. Of de dessah groot is; hoeveel menschen er wonen; of ze ook ander werk doen dan rijst verbouwen.

Soeling is erg verlegen. Hij antwoordt eerst niets dan ja en neen. Maar langzamerhand durft-ie meer.

1) De Javanen leeren zich van jongsaf nauwkeurig oriënteeren.

2) Toewan: Mijnheer.

3) Dessah: groot Javaansch dorp.

— Ben je ook op school?”

„Jawel, toewan, we zijn op school bij den goeroe ¹⁾, 's morgens en's avonds.”

— Wat leer je daar?”

„Den Koran! We moeten dien aldoor maar opzeggen.”

— De Koran? Dat is jullie heilig boek is 't niet? Wat staat daar zooal in? Vertel me dat eens?”

Soeling haalt de schouders op. „Ik weet 't niet! 't Is de taal van onzen godsdienst! Ik versta 't niet.”

— Maar de goeroe zegt dan toch wel wat 't beteekent?”

„Neen, dat is een groot geheim.”

— Zoo, zoo!” zegt de toewan, terwijl hij 'n oogenblik stilstaat en zich 't zweet van 't gelaat wischt. „En ben je graag op school?”

„Neen, we moeten! Ten minste 's avonds. Als.... als ik niët ga, krijg ik slaag van m'n vader.”

Soeling kijkt den vreemdeling wantrouwend aan. Zou hij te veel gezegd hebben? Je kon nooit weten, zoo'n Hollander! Maar deze scheen nog al te vertrouwen. Hij had tenminste 'n medelijdend hart.

— „Arm kereltje! Ja dat wil ik wel gelooven! 't Is zeker niet prettig, aldoor maar lessen uit den Koran op te dreunen, waar je niets van verstaat! Weet je wat je doen moest? Kom bij ons op Moentilan! We hebben daar 'n heel groote school met wel duizend kleine Javaantjes zooals jij! En die leeren daar van alles: lezen, schrijven,

1) Goeroe: Inlandsch onderwijzer.

teekenen, zingen, wát je maar wil! Heb je nog nooit van Moentilan gehoord?"

Soeling herinnerde zich vaag, dat hij er wél van gehoord had. Juist! Ramoeni uit kampong ¹⁾ Dalem, waarvan de sawah's aan de hunne grensden, was daar op school. Hij kende Ramoeni heel goed: vroeger had-ie naast hem gewoond in de dessah Sroemboeng!

Hè ja! Lezen, schrijven, teekenen en zingen leeren, dat was heerlijk! Dan kon je ook weten, wat er allemaal was, vèr buiten de dessah, of in de stad, in Magelàng of nòg verder, waar de *wong londo* vandaan kwamen! Dàt zou hij wel willen!

Toen ze bij Pà Soeràdji's woning kwamen, was 't al beklonken, dat Soeling eens naar Moentilan zou komen. Hij moest maar naar de Pastoors vragen.

Overgelukkig met 't prentje, dat de Pastoor — want 't was er een! — hem gegeven had, huppelde hij terug naar zijn tuintje. Daár kon hij op z'n gemak zijn pas verworven schat bekijken.

Wat stond er eigenlijk op? Iemand met een rood kleed aan. Dat was vast prachtig! Hij had een baard: 't moest dus een man zijn. 't Was een Hollander, maar hij droeg lang haar! Dat bracht Soeling wel 'n beetje van z'n stuk: de Hollanders, die hij tot nu toe gezien had, droegen het haar allemaal kort afgeknipt. Op dat haar stond een groote hoed, meende ons Javaantje, dat den straalkrans voor een hoofddekseel aanzag. Dat kwam weer heel goed overeen met de werkelijkheid: Hollanders hebben hoeden noodig. Op 't witte onderkleed was een hart geteekend; daar wees de Man op. Wat zou Hij daarmee willen zeggen? Zeker iets heel vriendelijks; dat

1) Kampong: Klein Javaansch dorp.

begreep Soeling er wel van. In 't gezicht en in het heele voorkomen lag niets dan goedheid en vriendelijkheid. Als je zoo iemand eens tegenkwam!

In z'n verbeelding begon hij den Pastoor een beetje met den Man op 't prentje te verwarren!

't Was 't eerste prentje, dat Soeling zag. 't Was een prachtstuk! Waar zou hij het bewaren?

Lang dacht 't Javaantje daarover na.

Ten laatste had-ie het gevonden! Hij stapte 't huisje binnen waar hij woonde, om daar z'n schat te bergen.

2. In Kromo's Huisje.

't Is 'n eenvoudig klein- bamboehuisje, dat achter in 't tuintje staat. De wanden zijn van smalle bamboelatten gevlochten, en 't dak is met atap ¹⁾ gedekt.

Door de bamboe-voordeur kom je in een donkere ruimte. De duisternis maakt zoo'n verschil met 't felle zonlicht buiten, dat je in 't eerst haast niets kunt onderscheiden.

Je ruikt bak- en braadlucht.

En ginder, in dien hoek, glinstert vuur.

We zijn terecht gekomen in de woonkamer, die tevens keuken is.

Boven 't houtvuur staat een groote aarden pot met kokend water; in dien pot steekt een reusachtig peperhuis van bamboevlechtwerk — *de koekoesan* — en daarin is *bras* ²⁾.

1) Atap: een rietsoort.

2) Bras: ongekookte rijst.

Die wordt hier op zoo'n manier gaar gestoomd, en goed ook. Zóó proef je ze in Europa maar zelden.

Voor den haard hurkt een vrouw, die met een bamboezen waaier het vuur levendig houdt.

Ze draagt 'n sarong ¹⁾ en daarover 'n los, donkerblauw jakje.

't Haar is glad naar achter gestreken en gedraaid in 'n eenvoudige wrong.

Naast haar zie je een aarden komfoor, waarin een houtskoolvuurtje gloeit. Daarop staat in 'n ijzeren pan wat te pruttelen: stukjes vleesch en Spaansche peper drijven rond in kokosmelk. Je ruikt, dat er met kokos-olie gebakken wordt.

1) Sarong: gladde rok, meestal bruin of blauw met gele bloemen.

Die vrouw is Watiàh, de tante van Soeling. Ze doet het huishouden. Een paar maanden geleden stierven de moeder en 't broertje van Soeling aan de pokken, 'n ziekte die in de dessah Sroemboeng heel wat slachtoffers heeft gemaakt. Toen is Watiàh gekomen: er moest toch iemand zijn om den pot te koken!

Ze ziet er niets vriendelijk uit zooals ze daar zit in den rossen vuurschijn, en dat is ze ook niet.

Nu je aan het donker gewend bent, zie je ook wel, dat er aan den wand nog meer kookgereedschap hangt.

Midden tegen den achtermuur ontdek je 'n ambèn, ¹⁾ waarop bij wijze van kleedje een fijngevlochten mat gespreid ligt. Dat blinkende koperen toestel er bovenop is 'n sirih-stel. 't Is 'n erfstuk uit vroeger dagen, toen Kromo, de vader van Soeling, nog in goeden doen was. In dat stel zit alles, wat een Javaan noodig heeft om te pruimen, want aan tabak alleen heeft hij lang niet genoeg: er hooren nog sirih-blaren, gambir, ²⁾ kalk en pinang ³⁾ bij.

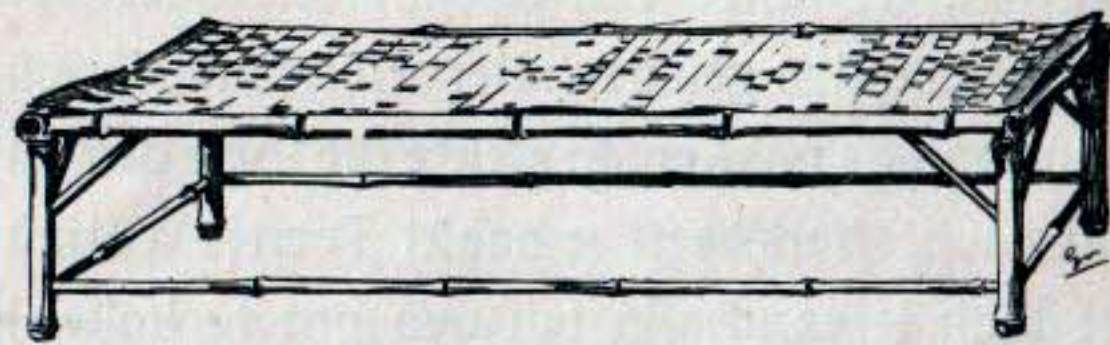
Op die ambèn rust, eet en zit de familie. Er staan ook nog 'n paar lage krukjes, maar die worden weinig gebruikt.

Een heel eenvoudige petroleum-hanglamp voltooit het ameublement.

1) Ambèn: rustbank.

2) Gambir: betelnoot.

3) Pinang: soort koekjes van gestold sap van den gambirstruik.

— „Zoo, lui-
lak!” snauwt tan-
te Watiàh, als ze
Soeling ziet bin-
nenkomen, „waar

kom je vandaan?” En zonder een antwoord af te wacht-
ten: „Dat slentert maar rond, zonder iets uit te voeren!
Precies z'n vader!”

Soeling is aan soortgelijke begroetingen gewoon. Hij stoort
er zich dan ook niet aan, en gaat door de zijdeur naar de slaap-
kamer.

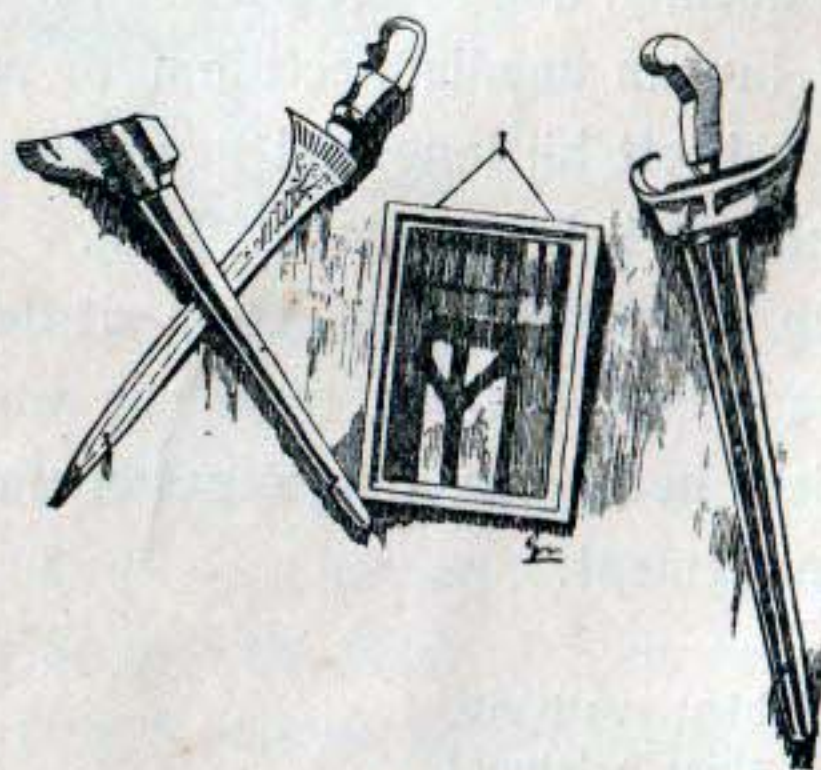
Die is al even donker als 't woonvertrek. Van 'n raam is
er dan ook niets te bespeuren.

Er hangt 'n benauwde lucht van haarolie en sterkriekende
bloemen. 't Eenige meubel is een rustbank met een paar hoofd-
kussens in bonte sitsen sloopen.

Vóór de bank hangt 'n gordijn met groote bloemen. Een
waschtafel is er niet. Ze zou ook overbodig zijn, want 'n Javaan
wascht zich 's morgens niet, maar neemt even 'n bad in de
rivier of bij den put in
den tuin.

Aan den wand tegen-
over de rustbank han-
gen 'n paar krissen ¹⁾
en 'n spiegeltje waarin
Pà Kromo van tijd tot
tijd z'n hoofddoek op-
zet. Daaronder steekt
Soeling met 'n krom-

1) Kris: Javaansche dolk.

me speld z'n prachtig prentje tegen den bamboe-wand.

Dat prentje is nu van hèm! Hij is er trotsch op!

En hij gaat op de ambèn er tegenover liggen, om 't even
in volle rust en stilte te bewonderen.

.....
't Was nu etenstijd. Soeling at met tante Watiàh alleen.
Vader was weer weggebleven.

Kromo kwam niet graag thuis: hij vreesde de woorden
van Watiàh. Toch had tante gelijk. Kromo was de ondergang
van hun drieën. Vroeger was de familie in goeden doen geweest.
Nu was ze doodarm. Door de speelzucht van Kromo!

Watiàh sprak er onder 't eten tegen Soeling van als van 'n
schande. Ze scheen haar wrok tegen den kleine te willen uit-
zeggen, nu ze den vader niet bereiken kon.

Bedroefd trok de jongen de schouders op. Wat kon hij er
aan doen? Hij zou wel zorgen, dat hij niet speelde, later!

Eerst tegen den avond kwam Kromo thuis. Watiàh
was uit, naar 'n vriendin, die ze 'n slametan ¹⁾ moest helpen
klaarmaken.

Dat treft, dacht Kromo. En hij liet aanstonds z'n vrienden
Amat en Dongso vragen, met hem 'n partijtje te komen kaarten.

Als Watiàh was thuis geweest, zou hij zoo iets nooit gedurfd
hebben. Vlug gleden de zwarte plaatjes met blauwe en roode
figuren door de vingers der spelers.

Soeling speelt met 'n paar kameraadjes 'n soort knickerspel
met kemiri's ²⁾.

Al spelende dwalen ze rond de mannen.

Die hebben 't druk over den wong londo, die bij Pà Soeràdji
komt.

1) Slametan: offermaaltijd.

2) Kemiri's: een soort noten.

Pà Soeràdji is pas kort geleden hierheen verhuisd uit kampong Gedàngan, aan de overzij van de rivier.

— Ik heb hooren zeggen, dat hij Roomsche is”.

„Ja, dat zijn bijna al de menschen van kampong Gedàngan”.

— Dus geen Wong Slam?” ¹⁾.

„Neen 'n afvallige.”

— Dat is nog niet zeker. Ze vertellen zooveel! Hij is erg ziek, en ik heb gehoord, dat die Pastoors al de zieke menschen opzoeken; ze geven ze vergif, en dan gaan ze dood.”

— Kletspraatjes!” beweert Dongso. „Ze geven ze medicijn om niet, en dan worden ze beter.”

„Je schijnt nogal erg met die Pastoors op te hebben,” schampert Amat. „Precies als Soeling! Die liep van morgen met zoo'n pastoor en praatte met hem, alsof hij hem jaren gekend had!”

„Soeling?” vraagt Kromo.

Dan, tot zijn zoontje: „Kom 'ns hier! Ben jij bij dien Pastoor geweest?”

— Ja; hij vroeg me den weg.”

— Wees toch voorzichtig”, raadt Amat; „hij betoovert je”.

— Hoe durf je zoo iemand den weg wijzen?” kregelt z'n vader.

— O,” zegt Soeling, „hij is niet djahil ²⁾; hij is heel vriendelijk. Hij is van Moentilan. Daar heeft hij een school, waar je alles leeren kan!”

— Alles?” vragen z'n vriendjes, die bij hem zijn komen staan.

„Ja, alles; niet zoo den Koran opdreunen als bij onzen

1) Wong Slam: Mohammedaan.

2) Djahil: boos.

goeroe, maar lezen en schrijven, en teekenen en zingen.”

— Oeah!” Oeah!” ²⁾ klinkt het op alle tonen van verbazing.

„Ja, 'en nog veel meer, en ik wil er naar toe!”

— „Wat, kwajongen!” zegt Kromo, die aan 't verliezen is.

„Ik zal je eens wat anders zeggen: liever sla ik je de beenen stuk, dan dat ik je naar Moentilan laat gaan. Onthoud dat!”

Beschaamd droop Soeling af.

Daar lagen nu al z'n mooie plannen!

Want den heelen dag had hij er al over loopen denken, hoe heerlijk 't zijn zou bij de Pastoors op school, en hoe knap hij wel worden zou.

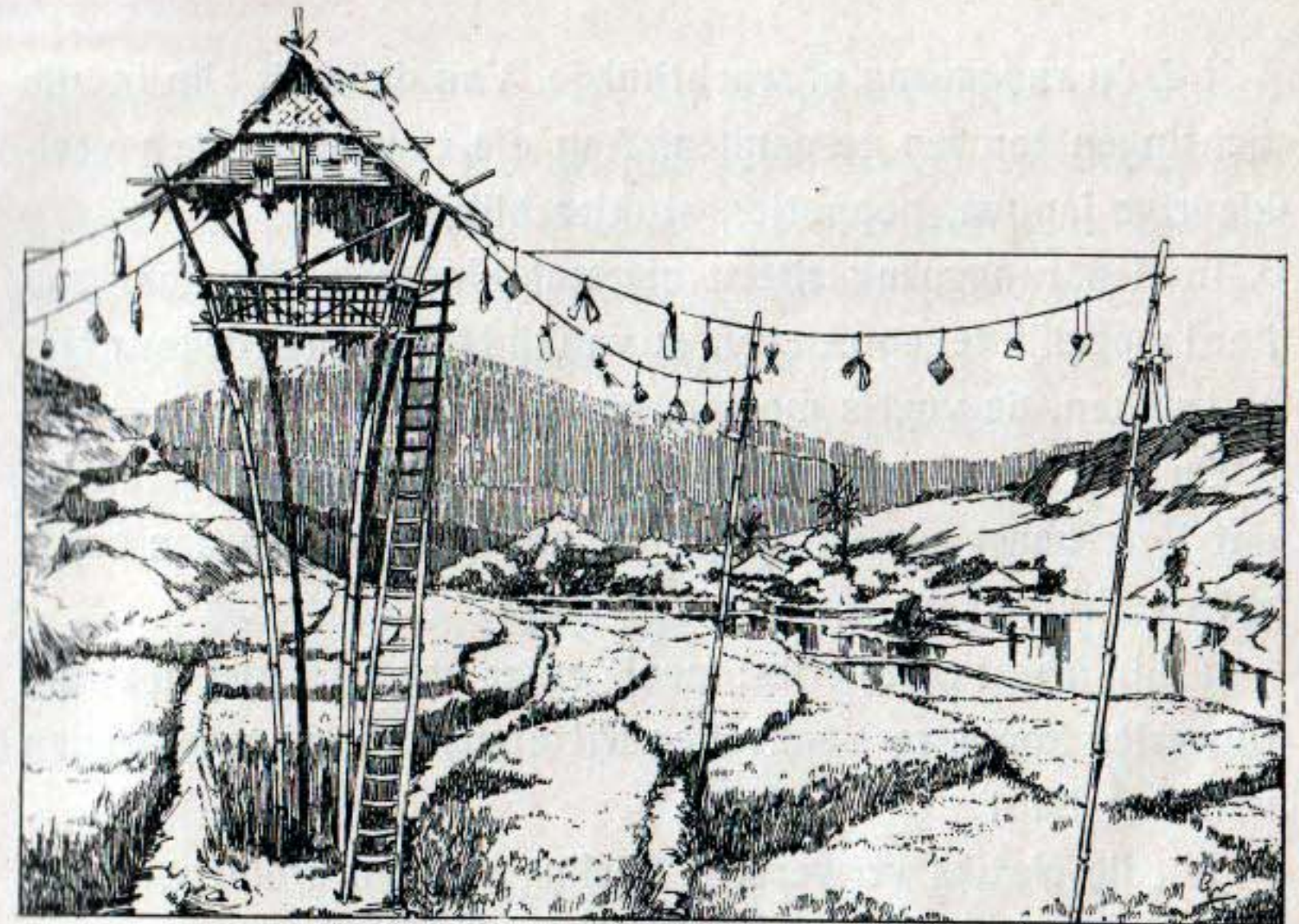
1) Oeah: Uitroep van verbazing, ongeveer gelijkstaand met: Hoe is 't mogelijk! Lieve deugd!

In de donkere slaapkamer, op de ambèn, lag hij er nog 'ns
diep over te zuchten.

Hoe jammer toch!

Maar één troost had hij nog: z'n prentje!

En in de duisternis gleden z'n handjes liefkozend over de
beeltenis van het Heilig Hart!

3. Op wacht in de Sawah.

Op de helling van den Soembing, als 'n groen eilandje te
midden van de gelende rijstvelden, ligt de dessah Sroemboeng.

Een eiland: want 'n zee van sawah's breidt zich naar alle
kanten uit! Tot diep in de vallei, waar de Prögö bruist; tot
hoog op den berg, waar de tabaksvelden en de theetuinen de
groene grens vormen.

Van afstand tot afstand ziet men soortgelijke eilandjes,
verbonden door donkergroene kronkelstrepn: lommerrijke
lanen, die door de velden heen den berg opklimmen.

Haast is de padi ¹⁾ rijp!

Hier en daar zie je op de sawah's 'n schilderachtig huisje,
hoog op bamboepalen gebouwd. 't Lijkt wel 'n duiventil.

1) Padi: rijst in de aar.

Een kind van Java.

't Is 'n ranggoeng of wachthuisje. Van daar uit zijn in alle richtingen touwen gespannen. Aan die touwen hangen veelkleurige lappen, poppetjes, stukjes blik en glas.

In den ranggoeng zitten meestal kinderen, die door zoo hard mogelijk te schreeuwen, en van tijd tot tijd aan de touwtjes te trekken, de vogels moeten verjagen.

En dan zie je me 'n zwerm vogels opvliegen, zóó talrijk, dat je er haast aan twijfelt, of er nog wel iets van den oogst zal overblijven.

't Zijn meest rijstdiefjes: mooie grijze vogeltjes met 'n zwart fluweelen kopje, rose snavel en witte vlekken aan weerszijden van den hals.

Ja, die glatiks verwenscht Soeling uit den grond van zijn hart, terwijl hij daar op wacht zit in den ranggoeng van den loerah ¹⁾.

Vroeger waren dit Kromo's eigen sawah's. Maar de één na de ander heeft hij ze verspeeld, en nu zijn ze alle het eigendom van den loerah.

.....

't Is zingend heet. De zon brandt gloeiend op de gele velden. Wat is het toch vervelend, den heelen dag glatiks te moeten weggagen!

Een eindje verder staat de ranggoeng van Pà Hardjo.

Wie zou daar toch inzitten, denkt Soeling.

Den heelen morgen heeft hij zich den hals al uitgerek, om daar achter te komen. Zou het.... neen, dat kan niet! En toch.... Ja, warempel, 't is Pà Hardjo's jongste zoon, die te Moentilan op school is. Soeling ziet het duidelijk, nu de jongen uit zijn ranggoeng klimt.

1) Loerah: dorpshoofd.

Prachtig! denkt Soeling. Nu zal ik wel meer van Moentilan te weten komen. Naar beneden klimmen is voor ons Javaantje 't werk van 'n oogenblik. Hij måg ook naar beneden: 't is bij twaalfen volgens den stand der zon. Tijd om honger te hebben.

— „Hola, Ramoeni!” roept Soeling.

Ramoeni blijft staan op het dijkje dat tusschen de sawah's loopt, en wacht.

— Hoe kom jij hier?” hijgt Soeling. „Ik dacht, dat je goed en wel in Moentilan op school zat! Ben je niet meer te Moentilan, Ramoeni?”

„Zeker wel, maar 't is Paschen geweest, en nu hebben we 'n paar dagen vrij.”

— Paschen? Wat is dat?”

„Ja, een groot feest. Dat kan ik je zoo niet uitleggen.”

— En ga je weer terug?”

„Vast hoor! Over drie dagen.”

— Weet je, ik heb een Pastoor van jullie gezien. Hij wou naar Pà Soeràdji en ik moest hem den weg wijzen. Hij vroeg, of ik in Moentilan op school wou komen.”

't Kwam allemaal in één adem.

„Zoo'n lange blonde Pastoor?”

— Ja, heel lang, met blauwe oogen en alles zwart aan.”

„Zeker Pastoor Berkman.”

— Hoe zeg je? Berkman? Nu, ik weet 't niet. Vind je 't prettig te Moentilan?”

„Nou, òf ik. Ik zit nu bijna in de hoogste klas van de gewone school. Ik heb al zooveel geleerd! Vader zegt, dat niemand in den kampong bij ons zooveel weet als ik!”

— Met hoeveel jongens ben jullie daar?”

„De jongens die bij de Pastoors wonen? O, wel tweehonderd!

Maar elken dag komen er nog 'n zeshonderd, die alleen de school bezoeken en dan weer naar huis gaan!"

Soeling had met open mond geluisterd. Ramoeni zag 't hem aan, dat z'n hart naar Moentilan trok. Daarom zei hij: „Zeg, Soeling, zou je niet graag bij ons komen? Als je graag wil, zal ik 't wel aan de Pastoors vragen; ik zal zeggen, dat je mijn vriendje bent."

— Ja, maar...."

„Kom gerust! Ik weet zeker, dat je 't prettig zal vinden. Dan spelen we samen! Ze hebben daar zulke leuke spelletjes! Net als Hollandsche jongens!"

— „Ik wil wel héél graag, maar...."

„Zeur nou niet! Loop gauw aan je vader vragen, of 't mag! En zeg 't me van middag!"

De tranen sprongen Soeling in de oogen.

— „Dat is 't juist!" barstte hij eindelijk uit. „Ik *mag* niet van vader! Ik durf 't hem niet meer vragen! Hij zegt, dat hij liever een ongeluk aan me begaat, dan dat ie me naar Moentilan stuurt. En ik *wil* er naar toe!.... Ik weet, wat ik doe! Ik ga met je mee, Ramoeni! Ik loop weg, doodgewoon!"

't Kwam er heftig en beslist uit: hij zou 't bepaald gedaan hebben, als Ramoeni hem niet weerhouden had. Die keek een oogenblik peinzend voor zich uit. „Ja, zie je," zei hij toen, „'n paar jaar geleden zou ik dat ook doodgewoon gevonden hebben, maar nu weet ik, dat je zooiets niet doen mag. We moeten onze ouders gehoorzamen!"

— Waarom moeten we gehoorzamen? Ik *wil* niet gehoorzamen! Ik wil naar Moentilan."

— Kijk, Soeling, ik kan't je niet zoo mooi voorhouden als onze Pastoor op school, maar 't is toch zeker: je moet naar Kromo

luisteren. Zoo wil 't God". Ramoeni's stem klonk bijna plechtig.

Soeling raakte onwillekeurig onder den indruk. Met een soort van eerbied begon hij naar zijn kameraadje op te zien. Die eerbied steeg nog, toen Ramoeni hem wat later vertelde, dat hij over een jaar nog verder ging leeren voor goeroe! Daar hadden de Pastoors ook een school voor.

„Dan kan ik de Pastoors later helpen, weet je. Want als je goeroe bent, kun je de kleine Javaansche kindertjes alles leeren, wat echt waar en goed is."

Soeling zei niets. Maar de drie dagen, dat Ramoeni nog thuis bleef, was hij als zijn schaduw bij zijn vriendje. Die moest aldoor van Moentilan vertellen!

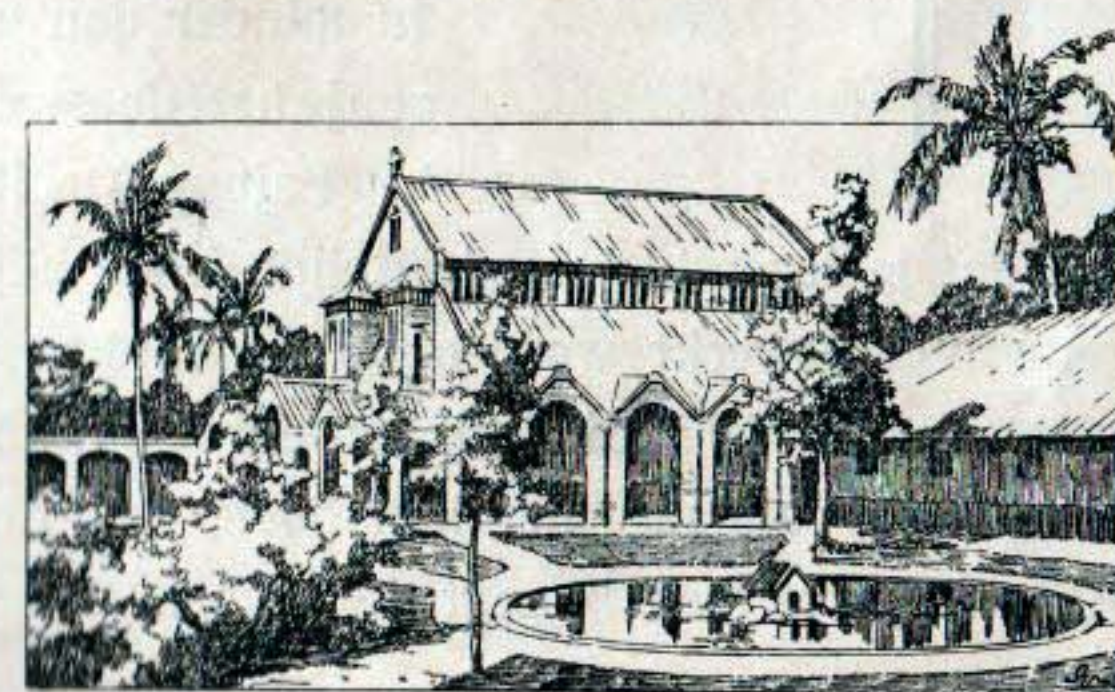
— „Weet je wat", zei Ramoeni bij 't afscheid; „ik zal God bidden, dat Hij je naar onze school stuurt. Als God 't wil, dan gebeurt het toch! Dat zal je wel zien! Maar dan moet je zelf óók bidden!"

„Hoe moet ik dan doen?"

— Elken avond, voordat je slapen gaat, zeg je heel eerbiedig: „Goesti Jesoes, maak dat ik toch in Moentilan kom!"

Soeling beloofde 't plechtig.

En hij vergat zijn gebedje nooit!

4. 'n Groote Verandering.

Nu is 't West-Moesson.

Dat is de regentijd.

Dag aan dag, tegen 'n uur of twee, gaat de stekende zon schuil achter sombere wolken, die donker en dreigend komen opzetten.

Zoo ook nu.

De lucht wordt zwart, en in de verte begint het te rommelen: eerst 'n dof, ingehouden gegrom, dan 'n steeds luider geratel.

Van tijd tot tijd 'n lichtflits.

Plotseling barst 't onweer in alle hevigheid los! De eene

bliksemstraal volgt op den anderen! De donder knalt, en aan alle kanten antwoorden de echo's van 'tgebergte! Der regengutst neer in dichte stralen!

Kom nu maar niet met 'n Hollandsche paraplu! In minder dan geen tijd zou je heel doorweekt zijn! 'n Pajong¹⁾ biedt nog

eenige kans, dat je ten minste gedeeltelijk droog blijft.

Er kan nu niet gewerkt worden op de velden.

Dat hoeft ook niet: de padi is binnen en de sawah's staan blank. „En wat je vandaag niet kan doen, wel, dat doe je morgen! Alles komt terrecht!” zegt de Javaan.

1) Pajong: regenscherm van geolied papier.

Soeling baadt zich in den regen! Hij vindt het veel gemakkelijker in den tuin rond te loopen, terwijl het water met emmers uit den hemel gegoten wordt, dan zelf den heelen tijd te schep- pen, zooals je bij den put moet doen.

Als 't in den namiddag geregend heeft, staat den anderen morgen alles frisch en fleurig. De zonneschijn fonkelt en flonkert in duizenden druppels die nog aan de planten hangen. De tjempàka¹⁾ geurt, en tusschen het frissche groen gloeit de kembàng sepatoe²⁾.

't Is nu in den morgen, en Soeling is op pad. Hij en z'n vriendje Kemiri rijden op de karbouwen van den loerah 't smalle dessahwegje af, dat tusschen twee dichte hagen naar 'n witgeverfde poort loopt.

't Gaat bergaf.

— „Vooruit maar, beestjes, hu-u-u! We gaan ploegen!”

Dat „hu-u-u!” heeft de Hollander, die 't pad afkwam, nog juist bijtijds gehoord, om door 'n opening in den pagger³⁾ 'n tuin binnen te vluchten. Anders was hij door de karbouwen die met 'n aardig vaartje om den hoek komen aanzetten, zeker 't ondersteboven geloopt.

Karbouwen houden niet van blanke mensen. Ze hebben geduchte horens, dus doet men wijs met ze uit den weg te blijven. Die geweldige dieren zijn echter voor de bruine kereltjes op hun rug zoo mak als lammeren. Die kunnen alles met hen doen.

De Hollander, die in den tuin vluchtte, was niemand anders dan Pastoor Berkman; dat had Soeling direct gezien.

1) Tjempàka: welriekende witte bloem.

2) Kembàng sepatoe: roode bloem.

3) Pagger: haag.

De geestelijke van zijn kant had dadelijk z'n kleinen gids herkend. Hij riep 'm nog na, maar de karbouwen draafden verder.

Soeling's hart bonsde fel.

Wel tienmaal keek hij om.

Wat had hij den Pastoor nog graag even gesproken! Maar dat mocht niet!.... Kon hij maar stilletjes mee naar Moentilan!....

Maar was Kemiri er zelf niet bij geweest, toen z'n vader zei, dat ie hem liever de beenen stuk sloeg?.... En je moest gehoorzamen! Wat 'n ellende!....

Soeling voelde zich door 'n geheimzinnige macht tot dien priester getrokken! Misschien was 't ook wel waar, dat de Pastoors je betooverden! Waarom was hij anders nu zoo wrevelig gestemd?

De heerlijke morgen noch de grappen van z'n vriendje Kemiri konden hem weer in goede luim brengen.

Op het wegje langs de sawah hielden ze stil en wachtten.

Hier zou Kromo met den ploeg komen; samen zouden ze dan beginnen.

Kemiri babbelde honderd uit, en wierp kleiklontertjes naar de karbouwen, die langs den weg graasden. Toen hem dat begon te vervelen, ging hij 'n krekel zoeken, dien hij ergens hoorde sjirpen, en liet Soeling, die toch niets zei, zitten.

De zon steeg hoger en hoger, maar Kromo verscheen niet.

Zoo nu en dan kwam 'n dessahbewoner den weg langs. Maar wie er ook kwam, geen Kromo!....

Waar zou hij toch blijven?

Zelfs Soeling's Javaansche geduld raakte op.

— Blijf jij hier, Kemiri!" riep-ie eindelijk, dan ga ik 'ns kijken, waar vader blijft!"

Er zou toch geen ongeluk gebeurd zijn? — Soeling probeerde

al 'n beetje ongerust te worden, maar dat lukte 't Javaantje niet erg: daar was 't veel te heet voor.

— „Is pà Kromo niet hier langs gekomen?” vroeg-ie aan den man, die in 't gardoehuisje ¹⁾ bij de dessahpoort zat te soezebollen.

„Niet gezien.”

Soeling kwam nu dicht bij huis. In 't tuintje was ook niets bijzonders. Alleen hoorde hij Watiah's krijschstem, die geweldig bleef doorrazen. Ze moest erg boos zijn, want Soeling hoorde haar 't aarden vaatwerk aan scherven gooien, en dat deed ze alleen, als ze woedend was.

Soeling bleef er wijsgeerig onverschillig bij. Hij sloeg dan ook hoegenaamd geen acht op het schreeuwen en schelden van z'n tante, totdat uitroepen als: „Niets dan schulden!”, „alles verspeeld!”, „nu bij slot van rekening knecht bij de Hollanders!” zijn aandacht trokken.

Soeling deed z'n best, om te begrijpen, waar 't om ging. Maar er was uit 't gekrijsch van z'n tante niet wijs te worden. Daarom vroeg-ie: „Tante, waar is Pà Kromo?”

— „Daar ginds”, haar hand wees naar de achterdeur, „daar zit je schurk van 'n vader! Ga 'm maar wat gezelschap houden!

Op 't achtererfje, onder den doekoeboom ²⁾, zat Kromo doodbedaard op z'n hurken een strootje te rooken.

't Duurde 'n heelen tijd, eer Soeling iets van den toestand snapte.

Eindelijk wist-ie 't: om zijn speelschulden te voldoen, had Pà Kromo al z'n hebben en houen moeten verkoopen. Nu

1) Gardoe-huisje: wachthuisje.

2) Doekoeboom: boom met kleine gele vruchten aan trossen.

moest hij zich met z'n zoontje gaan verhuren bij de wong londo, om aan den kost te komen.

Hij had al 'n dienst als tuinman bij den stationchef te Magelang. Soeling zou hem wat helpen, en Watiah ging terug vanwaar ze gekomen was.

Dit laatste voelde Kromo als 'n opluchting!

5. Naar de Stad.

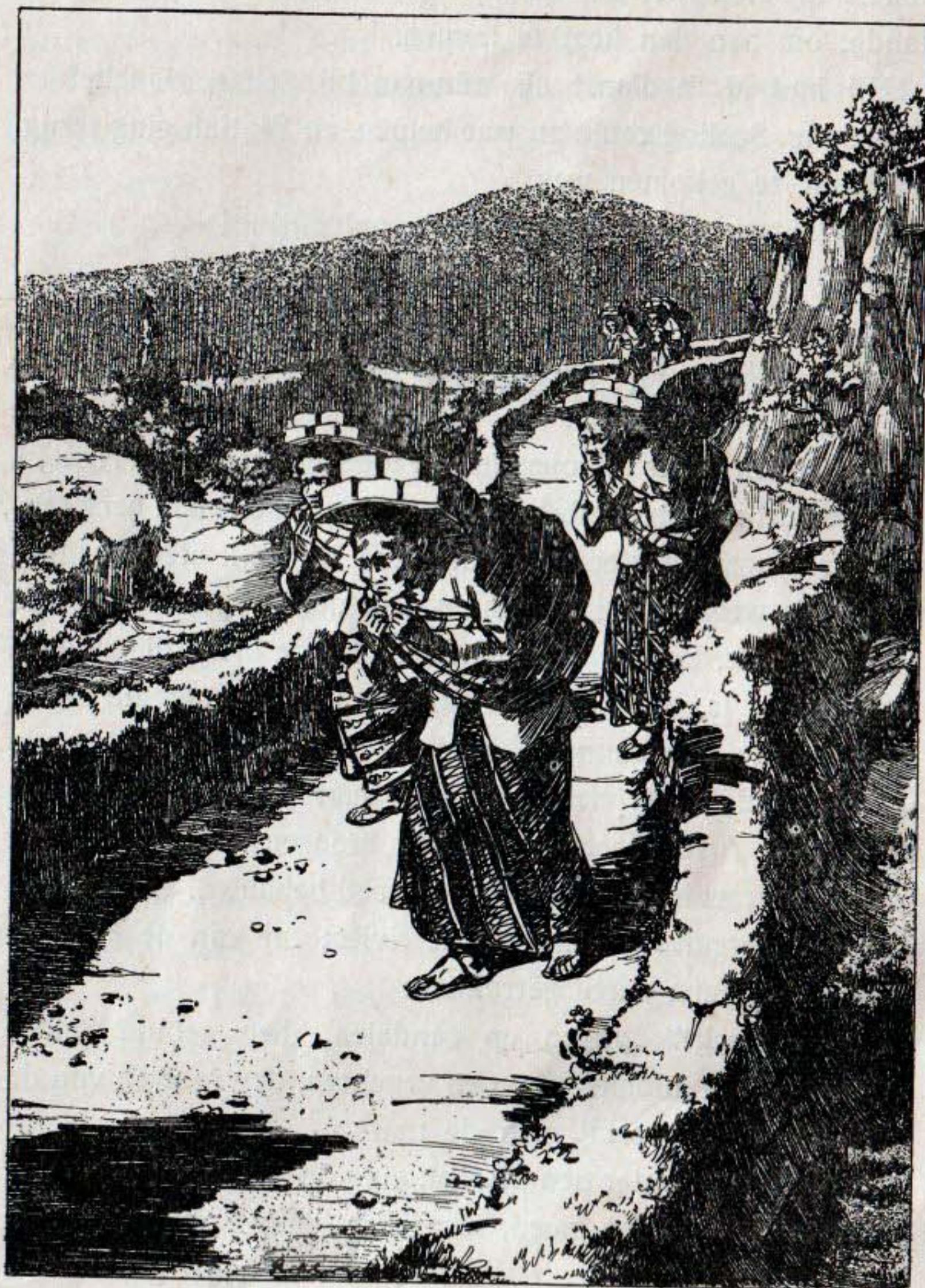
Ze hadden al ver geloopt in den vroegen morgen en rustten nu even uit op den grasberm langs den kronkelenden bergweg.

Hier langzaam glooiend, daar met tamelijk steile helling daalde de weg in grillige bochten naar den Prögö, die door de vallei bruiste. Een eind voor hen uit lag de brug, die ze over moesten. 't Is, alsof men den woesten stroom getemd heeft, door hem te overspannen: aan den éénen kant 'n donderende en bruisende bergrivier, wordt hij aan de andere zijde 'n bezadigde, rustig-voortstroomende bronzen vloed.

't Land was hier vruchtbaar en goed bebouwd. De sawah's kwamen bergaf tot dicht bij de rivier; tot van de kleinste plekjes had men partij getrokken.

„Sèk-sèk-sèk!” gingen op sandalen, diep gebukt onder zware lasten van baksteen en vruchten, de vrouwen van de bergkampongs voorbij naar de markt.

In de verte, achter den Merapi, ging de zon op en zette den kraterrand in gulden gloed, terwijl de blauwe helling zich in violet en purper tooide. 't Was 'n prachtige achtergrond voor de residentie-woning met haar heerlijken bloemtuin en elegante koepeltjes.

„Als je dien tuin voorbij zijt, op den hoek van den weg, kom je aan 'n warong ¹⁾”, lichtte Kromo in, „daar gaan we wat eten en wat rusten.”

Dat deden ze dan ook. Ze haastten zich niet: het was nog vroeg en mijnheer de stationchef, in wiens dienst ze vandaag gingen, was misschien nog niet op. 't Station lag aan de andere zijde van de stad: ze moesten dus de heele stad doortrekken, om er te komen.

Soeling vond dat heerlijk. Hij was nog nooit te Magelang geweest, en keek z'n oogen uit naar de mooie huizen met breede trappen, de veranda's met witte kolommen, waar slingerplanten om heen rankten.

Daar kwam een bataljon soldaten den weg af!

Hoe heerlijk mooi liepen allen in den pas, op de maat van 't tromgeroffel! Eerst kwam een muziekkorps, dan de majoor en z'n adjudant te paard, en daarachter al maar soldaten, een heele troep!

Bajonetten en uniformknoopen schitterden in den morgenzonneschijn!

„Oeah”, deed Soeling! Met open mond stond hij langs den weg te kijken naar al die pracht! Plotseling sprong hij van schrik 'n eind achteruit, toen een dof „boem” van de Turksche trom 't sein gaf en de muziek begon te spelen. Op zijn verderen weg zag Soeling al maar andere vreemde dingen! Hij begon er een beetje suf van te worden.

Eindelijk gefluit, gesis, rangeeren van waggons.

Ze waren aan 't station, en dicht bij de woning van den chef.

1) Warong: kraam met eetwaren.

Pà Kromo en Soeling werden bij een dame gebracht met 'n heel wit gezicht en heel zwart haar.

Ze zat op 'n wipstoel. Telkens als ze wat gevraagd of gezegd had, schommelde ze 'n beetje op en neer.

Ze sprak een taal, die Soeling niet verstond. Waarschijnlijk Maleisch. Hij had immers dikwijls gehoord, dat de Totòks ¹⁾ geen Javaansch kennen, maar tegen hun bedienden Maleisch spreken .

Z'n vader verstond er blijkbaar ook niet veel van, want je hoorde 'm niets anders antwoorden dan: „Nengeh 'n doro". ²⁾

Mevrouw was dat heel gauw moe, en ze riep 'n bediende om vader en zoon naar hun kamertje te brengen.

Ze waren dien dag vrij.

Pà Kromo ging dadelijk 'n dutje doen; Soeling niet. Die bleef den heelen dag rond loopen, om z'n nieuwe omgeving te leeren kennen.

Eerst tegen den avond kwam hij in z'n kamertje om te gaan rusten.

Maar voordat hij slapen ging, speldde hij z'n prentje van 't Heilig Hart boven de ambén en bad 't eenvoudige maar mooie gebed dat Ramoeni hem geleerd had.

1) Totòks: scheldnaam voor Hollanders.

2) Nengeh 'n doro: Ja, mevrouw.

6. Bij de Hollanders.

Soeling was nu een paar maanden bij den stationchef, en langzamerhand begon hij aan zijn omgeving te wennen. Het ruime witte huis met de koele galerijen; de bloempotten en kuipen met rozen, chevelures en palmen, die Kromo tweemaal daags moest begieten; het groote erf met z'n grasvelden en vruchtboomen, dat alles leek hem heel deftig.

In de bijgebouwen, waar ie met z'n vader 'n kamertje had, voelde hij zich al heel op z'n gemak.

Met de andere bedienden hadden ze 't nogal getroffen. De spèn ¹⁾ was weliswaar 'n verwaande kerel, 'n Maleier van Batavia, die met minachting op „die domme Javanen" neerzag en zich niet verwaardigde hun taal te spreken; maar de kokkie ²⁾

1) Eigenlijk: toekang dispens: eerste bediende.

2) Kokkie: keukenmeid.

en de kindermeid waren heel geschikte lui, die Kromo en z'n zoontje dadelijk hartelijk welkom hadden geheeten. 't Lastigste was, om aan de Hollanders te wennen.

Mevrouw, vertelde men, was 'n nonnah, dit wel zeggen, dat ze onder haar voorouders ook Javanen of Maleiers telde, maar je kon 't toch niet aan haar zien, want ze was heel blank.

Ze was erg nukvig!

Nooit kon je op haar aan. Den eenen dag was ze poeslief, en den anderen kon niemand iets goed doen.

Soeling begreep niets van zoo'n humeur. Maar hij voelde toch wel, dat het heel veilig was, uit Mevrouw's buurt te blijven als ze 'n booze bui had. Nonnah¹⁾ Nettie was veel liever. Voor haar koesterde ons Javaantje al heel gauw de eerbiedigste bewondering.

Ze was heel blank, had 'n massa goudblonde krullen en 'n hoog fijn stemmetje.

Andere kinderen waren er niet, alleen 'n heel héél kleintje, dat nog niet lopen kon.

Mijnheer was niet veel thuis, en dat vond Soeling best. Want hij was bang van hem.

Zijn gezicht was rood-opgeblazen, — van 't drinken fluisterde men. Hij schaterlachte en vloekte met grove luide stem: alles erg onbeschaafd naar Soeling's Javaansche begrippen.

Werd Mijnheer driftig, en dat gebeurde nog al eens, dan puilden z'n oogen uit z'n hoofd en ging hij als 'n razende te keer.

Neen, — en daarover waren alle bedienden 't eens — dan was de majoor daarnaast 'n oneindig veel netter mensch!

1) Nonnah: jongejuifvrouw.

Die stelde zich nooit zoo aan tegenover de Javanen. Als hij bulderde, dan was 't tegen de soldaten, en dat hoorde zoo.

't Majoorshuis was nog veel grooter dan dat van den stationchef, en er waren wel tien bedienden. Als Soeling de dorre blaren moest helpen opvegen — en die vallen er iederen dag, want het heele jaar door zijn de boomen bebladerd — bleef hij altijd langer dan noodig was bij de levende haag, die de tuinen scheidde, om 'n kijkje te nemen op 't majoorserf.

Dan kreeg hij wel knorren van kokkie, omdat hij zoo laat kwam om de kip te plukken of de vaten te wasschen, maar dat telde Soeling zoo erg niet: hij wist wel, dat men hem best kon lijden.

Hij was dan ook 'n bijzonder vlug boodschappen-jongetje.

In 't begin liep 't nogal eens mis, als hij voor Mevrouw of de spèn boodschappen moest doen, omdat-ie ze niet verstond, maar 't duurde niet lang, of hij begreep 't Maleisch even goed als z'n eigen taal. En niemand kon beter dan hij den weg weten naar de passer¹⁾, de Europeesche toko's²⁾ en de Chi-neesche kamp.

Mevrouw kreeg plezier in haar klein loopjongetje en trok hem 'n net wit baadje³⁾ en 'n kleine kaïn⁴⁾ aan.

Geen page was ooit meer in z'n schik met z'n rijke livrei dan Soeling met z'n mooie pakje.

Hij vond zelfs, dat hij nu al een beetje op die Hollanders begon te lijken, en in elk geval iemand die ver boven 'n gewonen kampongjongen verheven was.

1) Passer: markt.

2) Toko's: winkels.

3) Baadje: jasje, voor de vrouwen niet ongelijk aan een paardenkooperskiel maar minder ruim; voor de mannen in den vorm van een buisje.

4) Kaïn: doek, die als een rok om de lendenen geslagen wordt. —

Een kind van Java.

7. Buurjongens.

In den tuin, vlak bij de haag, stonden op regelmatigen afstand van elkaar vier kokospalmen — „klapperboomen” zeggen ze in Indië.¹⁾ Hoog steken ze boven de huizen uit, die zelden 'n verdieping hebben, en doen zoo den dienst van natuurlijke bliksemafleiders.

't Spreekt van zelf, dat je niet bij voorkeur onder zoo'n boom gaat zitten, want je beloopt niet graag de kans van 'n kokosnoot of

klapper op je hoofd te krijgen. Je zou er waarlijk niet veel van kunnen navertellen, want zoo'n ding is groot en zwaar.

Kokosnoten zijn voor Indië vruchten van onschatbare waarde. En dit niet alleen om de copra — het gedroogde vruchtvleesch — dat in groote hoeveelheden wordt uitgevoerd. In de keuken wordt geen gerecht klaargemaakt, waarbij niet of de olie, of de melk, of 't vleesch zelf te pas komt.

De dop doet, in stukken gespleten, dienst als lepel, en met den bast schuurt men de pannen schoon.

Iedereen is dus blij, als hij 'n klapperboom op z'n erf heeft, al is zoo'n boom nu niet bepaald een sieraad. Klapperboomen lijken alleen maar mooi op prentjes. Met hun hooge, gladde stammen en onevenredig kleine kronen, lijken die palmen veel op reuzen met héél kleine kinderhoofdjes.

Maar al heb je den boom, dan heb je nog niet de vruchten.

1) Klapper: kokosnoot; de Inlandsche naam is: kelappa.

Om er bij te klimmen, moeten eerst in den gladden stam gaten worden gekapt, want nergens zijn uitsteeksels, om daar je voeten op te zetten. Een Hollander, met schoenen aan, moet het maar niet probeeren.

't Was goed werk voor Soeling. Die kon klauteren als 'n kat, en voor z'n leeftijd was hij heel sterk. Als de kokkie klappers noodig had, kwam ze altijd bij Soeling. Die liet zich wel voor 'n paar centen tot dat warm karweitje overhalen.

Daarboven zat je goed, vond-ie, en je hadt 'n mooi uitzicht op den koop toe. Daar kon je op je gemak van profiteeren, eer je weer beneden kwam; zich haasten doet 'n Javaan zelden.

't Was van uit zoo'n hooge zitplaats, dat Soeling op 'n warmen middag tegen 'n uur of twee, zijn blik liet gaan over 't majoorshuis, toen hij daar toevallig iets bijzonders zag.

De deur van een der paviljoen-kamers werd voorzichtig geopend, en 't kaalgeknipt bolletje van Jan, het oudste zoontje, kwam even te voorschijn, om daarna weer dadelijk te verdwijnen.

De snuiter keek naar z'n papa, z'n mama en z'n achttienjarige zus, die in de achtergalerij aan de rijsttafel zaten. Sostro, de spèn, stond in witte livrei, met 't servet over den schouder achter hen.

Van dat alles kon Soeling niets gewaar worden dan de beenen van den spèn.

Maar Jan had met één oogslag gezien, wat hij weten wou: ze waren aan 't dessert; 't eten zou dus spoedig afgelopen zijn.

En 't was zoo: Soeling hoorde 'n gekras van terugschuivende stoelen op den marmeren vloer. De familie stond dus op, om in de slaapkamers 'n middagdutje te gaan doen.

Nauwelijks was 't goed en wel stil, of kleine Jan kwam heelemaal voor den dag en huppelde als een hertje over 't grasveld naar de beschuttende manggistanboomen achter in den tuin.

Jan had 't land aan slapen 's middags. Je kon dien tijd veel nuttiger besteden, vond-ie, door b.v. in de boomen te klimmen, en zooveel vruchten te eten als je beliefd, of 'n potje te knikkeren.

Jammer maar, dat Pa en Ma er niet zoo over dachten. Jan moest dus voorzorgsmaatregelen nemen, om niet betrappt te worden. Vooral niet te dicht bij de slaapkamers komen! Je kon nooit weten, of zus Constance niet door de jalouziën stond te gluren!

Wat was dat? Daar viel 'n klapper!

„Wel heerementijd! Een jochie in den klapperboom van den stationchef! Plof! daar viel weer zoo'n ding! Op hùn erf!

„Hoera!” riep Jan, alle voorzorgsmaatregelen vergetend, „die is voor mij!” Mèt was hij er op toegesprongen en had zich van de vrucht meester gemaakt.

„Tra boleh njo”, ¹⁾ schreeuwde Soeling, die zich een cent zag ontglippen, van uit z'n boom.

— „Boleh!” ²⁾ riep Jan terug. Lieve hemel, daar had-ie heelemaal vergeten.... Een snelle blik op 't raam van Pa, en Jan vluchtte met z'n buit zoo gauw als z'n beenen hem dragen konden achter 't paviljoen. Daar, tusschen den geelgekalkten muur en de haag was 'n rustig hoekje. Daar kon-ie op z'n gemak probeeren, de noot van haar bast te ontdoen.

1) Tra boleh njo: Mag niet, jongeheer.

2) Boleh: mag wèl.

Hij werkte 'n poos uit alle macht, maar wat hij ook deed, 't wou niet lukken.

Plotseling: 'n gekraak van takken achter hem.

— „Asjeblief, sinjo ¹⁾, mag ik ze terug? Ze is van mij!” Soeling was door 'n gat van de haag gekropen en stak vragend de hand uit.

„Kan je begrijpen!” snauwde Jan, boos dat z'n pogingen mislukten. „Wat doe je op ons erf? Hoepel op!”

Meteen kreeg 't Javaantje een gevoeligen stomp in de borst, die hem verschrikt achteruit deed stuiven, zoodat hij met 'n smak tegen den muur terecht kwam. 't Was wel zoo erg niet, maar van den schrik begon Soeling ~~te~~ ^{te} luidop te huilen.

„Nou, hou je mond, flauwe jongen,” suste Jan, die bang was, dat Pa hem zou hooren en ook berouw had van z'n drift; „je mag den klapper gerust hebben, als je stil bent, en 'n potje met me knikkeren òòk.”

Soeling hield zich direct koest. „Ik heb geen knikkers”, zei hij, terwijl de tranen hem nog langs de wangen biggelden.

— „O, dat is niets!” zei Jan. „Ik heb er wel voor je. Kom! We gaan vóór 't huis, op den grooten weg, daar kunnen we veel beter knikkeren dan hier! Ga je mee?”

't Boodschappen-jongetje vond zich zelf heel gewichtig, dat hij nu met den sinjo mocht knikkeren. Zoo iets had hij dien nacht niet kunnen droomen.

Al spoedig waren de jongens in hun spel verdiept. De kokosnoot lag vergeten op den grond. Wat schrokken ze, toen in de nabijzijnde kazerne 't signaal van half vier werd geblazen!

— „Lieve deugd!” riep Jan, „wat zal Ma boos zijn! Ik had al lang gebaad moeten hebben!”

1) Sinjo: jongeheer, 'njo is een afkorting van sinjo.

En hij stoof weg in de richting van de badkamer.
 Soeling sloop stilletjes naar z'n eigen tuin terug, om daar
 zoogenaamd dorre blaren op te rapen.
 Morgenmiddag zouden ze wéér samen spelen.
 Dat hadden ze in de gauwigheid toch nog even afgesproken.

8. Gods Wegen.

Voortaan speelden Jan en Soeling elken middag samen.
 's Morgens van acht tot één uur was Jan op school; daar
 had-ie z'n vriendjes. Maar voor 't overige moest-ie maar zien,
 dat-ie 't alleen stelde. Er woonden haast geen Hollandsche
 jongens van zijn leeftijd in de buurt van hun afgelegen huis,
 heel aan 't eind van Magelang.

Meisjes waren er genoeg; die kwamen wel eens spelen bij
 z'n zusje Annie, die een jaar jonger was dan hij: pas tien!

Maar Jan speelde niet graag met meisjes. Constance, z'n
 oudstezuster, was al achttien, daar had je dus heelemaal niets aan.

Dan had je nog de kleintjes: Freddy en Geertje. Maar
 wat moest je nu in vredesnaam met kleintjes beginnen! Als
 je er krijgertje mee wou spelen, vielen ze geregeld plat op d'r
 buikje, en begonnen dan natuurlijk zoo hard mogelijk te
 blèren. Eens had Jan gedacht, dat nu de tijd gekomen was,
 om Freddy z'n eerste boksles te geven. Maar goeie genade,
 wat was-ie toen naar te pas gekomen. Freddy, dien hij toch
 „maar eventjes” geraakt had, zette 'n keel op, dat Papa,
 Mama, de baboe, ja zelfs de stalknecht en de waschmeid te
 hulp kwamen gesneld, omdat ze dachten, dat er 'n moord
 gebeurde.

Neen, neen; dat nooit meer!

Jan gaf zich niet meer af met de kleintjes!

Wat 'n geluk dus, dat ie nu Soeling ontdekt had. Die kon
 met hem knikkeren en hinken en tollen! Die kon hem Ja-
 vaansch leeren, terwijl Jan hem in ruil de levendigste tafe-
 reelen van z'n school ophing, of 'm vertelde van Holland,
 waar hij zelf nooit geweest was, maar waarvan hij toch zooveel
 gehoord en gelezen had. Het Javaantje luisterde met gespannen
 aandacht. Hij was verbazend leergierig. Alles wou hij weten.

Waar was dan Holland?

— „O, als je heel, heel ver reist; eerst per spoor, en dan
 met 'n boot over zee.”

„Hoe zag 't er uit?”

— Wel!” Jan haalde z'n atlas voor den dag. „Kijk hier,
 dat is Holland!”

„O,” kwam Soeling verwonderd. „Hoe mooi! Blauw en rose!” En liefkoozend aaide 't bruine handje over de kaart.

Jan had alle moeite, hem aan 't verstand te brengen, dat 't eigenlijke land niet blauw en rose was. Maar hoe hij zich ook inspande, hij kon zijn vriendje geen behoorlijk denkbeeld van een landkaart bijbrengen.

— „Hoor je? Daar zit een krekel, vlak bij je, Soeling. Ik denk achter dien boomwortel.

Pak 'm!”

Ze vonden heel gauw het kleine springertje, dat z'n hoogste deuntje uitsjirpte. Soeling stopte 't zonder mededoogen in 't bamboe-kokertje, de krekelgevangenis, die hij altijd in den zak van z'n baadje droeg.

— Nu moesten we er nog een hebben”, zei Jan, „dan konden we ze laten vechten.”

Hij was de landkaart totaal vergeten! Jammer! vond Soeling.

„Ha, ik weet er nòg een!” riep Jan. „Ergens in m'n kamer; ik geloof onder m'n bed. Al 'n dag of wat heb ik 'm hooren zingen, maar ik kon hem niet vinden.”

— „Laten we 'm zoeken!”

Dat deden ze. Met hun tweetjes gingen ze de eerste kamer van 't paviljoen binnen. Daar had Jan z'n kameraadje nog nooit gebracht. 't Deed hem verbazend veel genoegen, dat 't Javaantje opgetogen en bewonderend voor z'n altaartje bleef staan.

— „Wie is dat?” vroeg Soeling plotseling. op de bonte plaat wijzend, die boven 't altaartje hing.

„Dat? Wel: Onze Lieve Heer!”

— Ik ken Hem! Ik heb Hem ook!”

„Wàt zeg je?”

Maar eer Jan verder kon vragen, was Soeling al de deur uit, naar z'n kamertje.

— „Wel, heb je ooit!” dacht Jan beteuterd, „nu zouden we samen den krekel gaan vangen! En nu loopt-ie weg!”

Hij ging in afwachting van Soeling's terugkomst op den

rand van z'n bed zitten, en keek vragend naar de heiligenplaten rondom 't altaarje, alsof die hem konden inlichten. Pas zat-ie, of daar kwam Soeling weer aangerend. Hij had iets in de hand: 'n verfomfaaid prentje.

„Zie je wel,” juichte hij geestdriftig, z'n prentje met de groote plaat vergelijkend, „'t is dezelfde, precies dezelfde!” Toen 'n beetje zachter, verlegen over z'n luidruchtig doen: „Kijk maar!”

— Hoe kom je aan dat prentje?”

„Gekregen!” klonk het ingehouden triomfantelijk! „Van den pastor londo in onze dessah Sroemboeng.”

— Wie zeg je? Wat?” vroeg Jan, die van de eene verbazing in de andere viel.

Soeling dischte hem nu een breedvoerig verhaal op van z'n ontmoeting met den Pastoor van Moentilan.

Dat Moentilan scheen zoo'n diepen indruk op z'n jonge hersentjes gemaakt te hebben, dat hij niet uitgepraat kon komen.

Of Jan niets van Moentilan wist?

— „Natuurlijk wel”, zei Jan, „ik ben immers Roomsche!”

„Waarom gaat ge dan niet te Moentilan op school?”

— „Maar Soeling! Ik ben toch geen Javaan!”

Er lag een zweem van minachting in, die Soeling pijn deed! Daar had-ie niet aan gedacht! Jan zag, hoe 't gezicht van z'n vriendje betrok.

— „Als ik groot ben, word ik zelf Pastoor te Moentilan”, haastte hij zich goed te maken; „dan leer ik alle Javaansche kindertjes. En dan kom jij bij mij op school, Soeling.”

't Javaantje zweeg 'n oogenblik. „Dan ben ik al groot”, klonk het toen stil, neerslachtig.

— „Dat 's waar ook!” Hoe kon Jan zooiets vergeten! Hoe

jammer! Hij had anders Soeling juist zoo mooi kunnen leeren.

— „Ik weet 't al”, juichte hij na een poos. „Ik word Pastoor, en jij wordt goeroe te Moentilan. Dan help je mij de kinderen leeren. Want daar zijn er zoovéél. Zoo véél.”

Soeling's oogen schitterden. Hij vond 't heerlijk. Toen betrok z'n gezicht weer. „Ik ben niet Roomsche”, zei hij zacht.

— „O, dat ben je wel tegen dien tijd”, beweerde Jan luchtig. „Daar zal ik wel voor zorgen!” Jans missionaris-instinct was plotseling klaar wakker. En in z'n ijver begon-ie maar dadelijk aan de bekeering van Soeling.

— „Weet je, wat dat is?” vroeg-ie, op z'n altaartje wijzend. „Jawel! Een kist!”

Nu, dat wàs 't ook: 'n omgekeerde pakkist, overtrokken met 'n afgedankt damasten tafellaken.

— „Een kist!” herhaalde Jan verontwaardigd. „Neen, 'n altaartje!”

En toen Soeling hem vragend bleef aankijken: „Zie je, ik speel dikwijls Pastoortje; daar is 'n altaartje bij noodig. En ook 'n misdienaartje: dat is de knecht van den Pastoor. Dat mag jij eens zijn. Ik zal je wel uitleggen, wat je dan doen moet. En dan ga ik je van alles leeren, wat je weten moet, om Roomsche te worden.”

De krekkel was aan een wisse inhechtenisneming ontsnapt, en Jan begon zijn eersten bekeerling met grooten ijver te vertellen van Jezus, dien hij daar zag op dat prentje. Hoe die geboren werd in een kribje in den Kerstnacht, en een klein kindje geweest was, net als alle andere mensen.

Dat was de eerste les. In 't vervolg zou Soeling elken avond als Jan z'n huiswerk af had, een half uurtje komen, om verder te hooren van den lieven Jezus.

9. De Cholera.

't Was voor Magelang een zwarte, sombere tijd. En dat, ondanks den fellen zonneschijn, die fonkelde en flikkerde op den stoffigen weg en de witte huizen, dat de oogen er pijn van deden.

Dag aan dag zag je de begrafenisstoets langzaam en plechtig voorbijrijden naar 't verre kerkhof. Uur na uur kwam je op den weg groepjes Javanen tegen, die een doode, in 'n mat gewikkeld, op 'n draagbaar naar de laatste rustplaats brachten. Of je hoorde 't luide weeklagen en de vreemde treurmuziek van 'n stoet Chineezers in vuilwitte rouwkleedij, die 'n rijken overledene begeleidden naar de witte hoefijzervormige grafsteden op den Tidar ¹⁾.

't Waren dagen van treurnis en rouw.

De Aziatische cholera heerschte in stad en land. Een akelige stilte hing over de huizen. Met ingehouden adem, met angstig kloppend hart luisterden de menschen naar de voetstappen van den dood die voorbijging, en met z'n vinger de slachtoffers der ziekte aanwees. Ieder voelde dien vreeselijken vinger op zich gericht! Van huis tot huis ging de tijding: de oudste zoon van den resident, juist op vacantie van de H. B. S. te Semarang, voelde gisteravond de eerste pijnen der ziekte. Men heeft hem onmiddellijk de noodige geneesmiddelen gegeven: van de cholera is hij gered. De vraag is nu, of hij den typhus doorstaan zal, die er op moet volgen.

't Dochttertje van den notaris kreeg Dinsdag op school ontzettende krampen. Ze werd dadelijk thuis gebracht en onder behandeling gesteld. Van morgen was 't kind een lijk.

¹⁾ Tidar: heuvel bij Magelang.

Vermeulen, de griffier, die van middag om één uur nog gezond van 't bureau kwam, is zooeven, tegen zevenen bezweken aan de hevigste pijnen.

De schrik sloeg jong en oud om 't hart, en ieder vroeg zich af: zal 't misschien vandaag mijn beurt zijn?

Ook 't groote garnizoen werd aangetast.

Een treurig gezicht boden de barakken.

Daar lag menig dapper krijger, die in tientallen van gevechten den vijand moedig onder de oogen had gezien; menig jong en krachtig soldaat, pas uit 't moederland naar de Oost gekomen. Daar lagen ze te krimpen van de pijn, te worstelen met den dood.

Och, hoe schoon schijnt 't leven hùn toe, die aan den rand van 't graf staan! Welk 'n schat lijkt hùn de gezondheid, aan die zich daar wringen in duldelooze pijn!

O, 'n vleugje van herstel?

'n Weinig verlichting?

Maar iedereen vlucht de besmetting!

De hospitaalsoldaten, de kettinggangers, zijn maar met moeite te bewegen, hun plicht te doen.

De eerste geneesheer doorloopt 's morgens om tien uur in groote haast de zalen.

Hoeveel dooden? Hoeveel nieuwe gevallen?

't Wordt vlug genoteerd. Tot besluit 'n gemompel als: „Zelden zoo'n kwaadaardige epidemie bijgewoond. Weinig aan te doen.” Een „Nou adjuus! Jullie kent de medicijnen”, tot z'n medewerkers en... weg is ie.

Dr. Hager is een man van de wetenschap. Met pijnlijke nauwkeurigheid bestudeert hij de opeenvolgende stadiën van de ziekte. Als ze iemand halfdood binnenbrengen, hoor je

'm zeggen, terwijl ie op z'n snor bijt: „Sapristie, da's 'n geval!” En hij spaart geen moeite om den ongelukkige te redden. Niet zelden met succes. 't Gebeurt, dat hij „'t geval” weer heelemaal op de been brengt.

Dan is-ie in de wolken! Niet zoozeer om 't menschenleven, dat hij gered heeft, dan wel om de wetenschap, die weer 'n overwinning boekte.

Is de toestand van den zieke eenmaal hopeloos, dan keurt-ie den armen drommel geen blik meer waard: hij mag verder sterven, zooals 't 'm goeddunkt en hoe eer hoe liever: een nieuw „geval” kan z'n plaats innemen.

Dr. Montagnard, met twee onderkinnen, is 'n doodgoeie man, zoolang men maar niet te veel van hem vraagt.

Hij heeft zielsmeelij met de arme stakkerds; haalt z'n schouders 'ns op, en vindt 't warm. Je ziet 'm denken: „Wat 'n verpeste lucht hier! Ik hoop, dat ik 't zelf niet krijg. Ik mag m'n leven niet in de waagschaal stellen: ik moet ook denken aan m'n vrouw en kinderen. Van den anderen kant, hm, ik kan de stumperds toch ook niet aan hun lot overlaten!”

En de eene zieke sterft na den anderen. De lijken zijn nauwelijks uitgedragen, of hun plaats is ingenomen door nieuwe slachtoffers.

Ach, is er dan niemand, die zich over de stervenden ontfermt? Niemand, die hun den laatsten strijd wil helpen strijden?

Tòch wel!

Ernstig en liefdevol gaat Pastoor Klampers van sponde tot sponde. Hier wordt 't Heilig Oliesel gegeven, daar een laatste absolutie, ginds een stervende Madoerees gedoopt. Woorden van troost vloeien van zijn lippen; woorden zooals de Katholieke Kerk in den mond van hare bedienaren weet te leggen.

Ze nemen de pijnen niet weg, maar ze stemmen den mensch er toe, de smarten geduldig te dragen; ze weren den dood niet af, maar ze verzoenen den stervende met dit vreeselijkste van alle schrikbeelden.

Neen, dat zwarte priesterkleed heeft niets sombers voor de ongelukkigen! Hij, die daar nadert met de laatste troostmidelen der Kerk, hij schijnt hun een engel des lights! Hem zegenen de stervenden. Om hem roepen allen, die daar in de wreedste pijnen neerliggen, en nog een vonkje geloof hebben behouden.

Zelfs de andersdenkenden noemen zijn naam met eerbied.

Hij spaart zich evenmin als zijn Ordebroeders, die in de dorpen rondom de stad den nood lenigen, zooveel ze maar kunnen. Waar de ziekte het hevigst woedt, daar vindt men hen.

Ze schijnen onvermoeibaar. God verdubbelt hun krachten. En wordt er één door de besmetting aangetast, dan is er een ander, een catechist desnoods, die z'n plaats inneemt.

Waarlijk, ze geven een schitterend voorbeeld van heldhaftige naastenliefde.

.....
 Woorden wekken, maar voorbeelden trekken.

In z'n gloeiende bewondering voor de missionarissen vergat Jan bijna z'n angst voor de cholera. Dat Mama toch ook zoo bang was, en hem niet uit huis liet gaan! Hij zou den Pastoor best willen helpen!

Maar hij mocht niet eens naar school! 't Was om je dood te vervelen!

Gelukkig, dat Soeling iederen middag kwam. 't Javaantje was lang niet zoo geestdriftig als Jan, of liever, hij liet het niet zoo merken, al was-ie inwendig diep getroffen.

Maar de tijd kwam, dat ook Soeling niet meer verscheen. 't Choleraspook was 't huis van den stationchef binnengedrongen.

Mevrouw was door de ziekte aangetast, en lag neer in de hevigste stuiptrekkingen. Zóó erg waren de verschijnselen, dat aan genezing niet te denken viel.

Zoodra Soeling 't hoorde, was z'n besluit genomen. Alleen de Pastoor kon hier nog helpen, oordeelde hij. En vliegensvlug was-ie door de brandende zonnehitte naar de pastorie gesneld.

— Neen, Pastoor was niet thuis!

„Waar was-ie dan?”

— Bij de zieken natuurlijk”, klonk 't gemelijk antwoord van den bediende.

Dan daarheen.

't Kereltje vergat z'n aangeboren verlegenheid, en sprak een ziekenoppasser aan, die bij 't hek stond.

Gelukkig! De Pastoor kwam direct.

Toen Mevrouw den Priester zag, ging haar een schok door de leden. Ze herinnerde zich, dat ze katholiek was.

Mevrouw, die in geen kerk of kluis kwam, die altijd zorgvuldig vermeed over den godsdienst te spreken, was katholiek gedoopt en had hare eerste Heilige Communie gedaan. Ze was gehuwd met een godlooचनाar.

Haar geloof had ze verloochend, haar godsdienst vergeten! Ach, wat had ze gedaan!

Waar was Hij, de God van hare kinderjaren?.... Het leven ontvlood; aan haar voeten gaapte de eeuwige afgrond...

Kindersprookjes! had men haar gezegd. Daar is geen hel en geen hemel. Met den dood is alles gedaan!

Met graagte had ze die leugens aanvaard: 't is veel gemakkelijker te leven, als men aan geen eeuwigheid behoeft te denken.

Maar nu?.... 't Was of 't bazuingeschal van den oordeelsdag haar in de ooren klonk! „Daar is een eeuwige vergelding”, dreunde 't haar tegen. „Maak u gereed, om voor uwen Rechter te verschijnen!”

— Mijn God, mijn God, heb erbarmen!” kreunde Mevrouw. „Zeker, Mevrouw, God heeft erbarmen! Daarom heeft Hij me tot u gezonden.”

Ja, door welk liefderijk bestier van Gods Voorzienigheid was die Priester hier gekomen? Niemand wist 't.

Mevrouw sprak een rouwmoedige biechtenstierf, met God verzoend. Ende dood sloophet huis uit: nog méér werkwachtte hem.

Neen, niet bij den majoor! Daar bad men elken dag driemaal 't kruisgebed om gespaard te blijven....

Een kind van Java.

10. Bij den Pastoor.

„Na zonneschijn komt regen”, kunnen de Javanen dikwijls met evenveel blijde verwachting zeggen als wij 't tegenovergestelde.

Na den verschroeienden Oostmoesson waren de regens gekomen. Ze hadden de lucht gezuiverd en de plaag doen wijken. Menschen, dieren en planten herademden.

— „Kom, ga je mee naar de pastorie?” vroeg Jan aan Soeling, „dan zal ik je eens een echt altaar laten zien.”

Jan moest 'n paar boeken terugbrengen naar de bibliotheek van den Pastoor. Goede lectuur was zeldzaam in Indië; de Herder moest doen, wat hij kon voor z'n schaapjes.

— „Zoo, beste jongen”, klonk 't Jan opgewekt tegen, zoodra hij het erf opkwam, „wie breng je me daar?”

— „Dat is Soeling”, zei Jan, alsof de Pastoor daarmee de heele geschiedenis van 't Javaantje kende, „en hier zijn de boeken.”

De Pastoor had 'n grooten zonnehoed op, en zag er verhit uit.

Geen wonder! De heetste uren van den dag, die men gewoonlijk voor 'n middagdutje bestemt, had hij besteed aan de inspectie van de nieuwe kerk, die op 't erf der pastorie in aanbouw was. Dat inspecteeren draaide gewoonlijk uit op flink meehelpen. De Javaansche werklui doen alles op d'r dooie gemak; 'n goed voorbeeld is 't beste middel om ze aan te vuren.

De kerk had in den Oostmoesson — het bouwseizoen — al klaar moeten zijn, maar door de epidemie had 't werk maanden lang stil moeten liggen. 't Is te begrijpen, dat Pastoor Klampers er nu 'n beetje haast achter zette.

— „Zoo-zoo”, zei hij. „Nu, Jantje, kom dan meer mee naar

de bibliotheek, dan kun je 'n paar andere boeken van me krijgen. Waren ze mooi?”

— Hè, ja, Pastoor. Prachtig!”

In z'n gretig verlangen naar andere boeken vergat Jan z'n vriendje, die bedremmeld op de trappen van de voorgalerij neerhurkte.

Javanen hooren niet binnen te komen in 'n Europeesch huis.

— „Die geschiedenis van „Een offer des Levens” vond ik 't mooiste”, zei Jan, toen hij in de bibliotheek beland was. „Die heb ik heelemaal aan Soeling verteld; die vond 't ook een fijn verhaal! 't Is maar jammer, dat Soeling zelf niet kan lezen!”

„Soeling?” vroeg de Pastoor. „Och ja, dat is 't Javaantje, dat je hebt meegbracht. Wat is dat voor 'n jongen?”

— „'t Zoontje van den kebon ¹⁾ naast ons. Hij komt 's middags altijd wat met me spelen. Als ik pastoortje speel, dient hij de Mis aan m'n altaartje. Hij kan 't al zoo fijn! Hij zou 't best in de kerk kunnen doen. Of neen, daar is-ie veel te verlegen voor.”

— Wel, wel”, zei Pastoor, die ijverig bezig was om 'n geschikt boek voor z'n klantje te vinden, „dat leer jij 'm zeker.”

„Natuurlijk”, vond Jan, met rechtmatigen trots. „Ik ga 'm bekeeren. Jammer, dat je al die dingen van de Bijbelsche Geschiedenis zoo moeilijk in 't Maleisch kan zeggen. Ik geef 'm elken dag een half uur katechismus.”

— Ha, ha, ha!” — De Pastoor lachte smakelijk om de zakelijk-ernstige manier, waarop de kleine baas sprak.

— Toean ²⁾, daar is Må Kertòh uit Kampong Làsèm. Haar man is van 'n ladder gevallen. Hij is stervende”, kwam de bediende zeggen.

1) Kebon: tuinman,

2) Toean: meneer.

„Gauw Sidji,” span den wagen in. — Dag Jan! Tot ziens, hoor! Kom maar 'n anderen keer om boeken!”

't Speet Jan geweldig, maar een stervende ging vóór, dat spreekt.

„Mogen we dan even de kerk zien?” vroeg-ie nog gauw.

— „Zeker, ga je gang. Dag vent!” De Pastoor was al in de sacristie.

Jan nam z'n vriendje, dat geduldig op z'n hurken had zitten wachten, mee naar de kerk. Met dien weidschen naam noemde men de gesloten achtergalerij van de pastorie. 't Was niet méér dan 'n zaal met witgekalkte muren en 'n grijzen cementvloer. Er stond 'n eenvoudig houten altaar. Een Communiebank, de noodige knielbanken en gewone zitstoelen voltooiden 't meubilair. 'n Preekstoel was 'r niet; de priester preekte altijd van 't altaar. Rechts, in 't deel, dat 't priesterkoor moest voorstellen, stond 'n groen schutsel: daarachter zong, bij uiterst plechtige gelegenheden, 'n koor van jonge meisjes.

Maar 't altaar met de mooie schilderij van den Verrezen Christus er boven, de koperen kandelaars, de bonte kruiswegstaties, de beelden van Maria en Jozef, — alle oude bekenden van Jan — leken zoovele wonderen in de verbaasde oogen van Soeling.

Je voelde je hier thuis; je kon er met plezier 'n poos blijven. Zonder dat hij 't wist, bad Soeling het gebed van Ramoeni: „Goesti Jesoes, maak, dat ik toch in Moentilan kom!” Hij wou nog meer zeggen, maar Jan had niet zoo heel veel tijd.

Om zes uur moest-ie bij den meester aan huis zijn voor een Fransche privaatles.

Kort geleden immers had z'n vader besloten, hem maar vooruit te zenden naar Holland, want door onvoorziene om-

standigheden kon de familie 't volgend jaar toch niet gaan. 't Was nu maar zaak, dat Jan klaar kwam voor 't admissie-examen.

Op 't voorerf der pastorie stonden in een halven kring de mooiste notemuskaatboomen, die men zich denken kon.

't Spreekt van zelf, dat Jan en Soeling daar niet voorbij konden, zonder wat palla's ¹⁾ af te gooien. Dat mocht trouwens gerust van den Pastoor. De vruchten waren al groot en dik, maar nog niet rijp, dus niet opengespleten, zoodat je de roode foelie en de donkerbruine noot zien kon. Nu juist smaakte de lichtgroene bast het heerlijkst.

Onze jongens wisten er van mee te praten.

Al hadden ze geen boeken gekregen, ze kwamen toch heel voldaan thuis.

11. Onverwacht Verbod.

In de voorgalerij zat de majoorsfamilie thee te drinken. De theetafel met het zacht-schemerend lichtje zag er echt gezellig uit.

Jan hield wel van een lekker kopje, maar nog meer van een dikken pisang-goreng, ²⁾ die heerlijk geurend op tafel stond.

Pa was bezig, stukken te onderteekenen, die de sergeant-stafschrijver één voor één voor hem uitspreidde op de marmeren tafel.

Op 't grasveld vóór 't huis waren de kleintjes met baboe een spelletje aan 't doen.

1) Palla: muskaatnoot met bolster.

2) Pisang-goreng: in meel en kokes-olie gebakken banaan.

Mama en Constance naaiden vlijtig aan Jans uitzet voor kostschool in Holland. Hij zou naar Katwijk gaan.

— „Dag Pa, dag Ma, dag Stance!” groette Jan vriendelijk.

„Dag jongen,” bromde Pa met 'n blik over z'n gouden knijpbril.

Jan merkte direct, dat Mama er een beetje betrokken uitzag.

't Is mis! dacht-ie. Zou Stance geklikt hebben, dat ik m'n nieuwe broek gescheurd heb, toen ik in den blimbing-boom ben geklommen?

Of had Meneer Schapers een briefje gestuurd, om zich te beklagen, dat Jan van morgen zoo lastig was geweest in de zangles?

Erg zuiver was Jans geweten niet, en hij was bang voor Mama. Ze was allesbehalve gemakkelijk, als ze begon.

Met 'n echt zondaars-gezicht nam-ie dus 't kopje thee aan, dat Stance hem overreikte, en begon 't in stilte met kleine teugjes leeg te drinken, terwijl ie nu en dan een steelschen blik wierp op de schaal met dampende, dikbesuikerde pisang-gorèng.

— „Jan”, zei Mama, van haar naaiwerk opziende.

Daar heb je 't, dacht Jan; 't gaat komen.

„Ja, Ma.”

— Blijft je nu nòg al met Javaansche jongens loopen? Hoe dikwijls heb ik je dat niet verboden!”

Hè, dat was 'n opluchting.

„Och neen, Ma, 't is Soeling maar.”

— „Wat?” vroeg Mevrouw verwonderd. „Soeling maar? Is dat dan geen Javaansche jongen? Van zulke kampongkinderen neem je allerlei verkeerde gewoonten over. Wie weet wat voor ziekten ze in huis brengen. Je weet, dat ik 't niet graag zie.”

Jan keek beteuterd.

„Och Ma”, kwam Constance medelijdend te hulp, „laat hem toch maar. Ik geloof, dat die Soeling 'n heel zindelijk ventje is. Z'n baadje is altijd zoo keurig wit. Hij is van hiernaast, is 't niet?”

— Ja; hij is heel proper, en hij heeft heelemaal geen ziekte”, verdedigde Jan.

„Nu, dat kan wel”, zei Mevrouw, die 't niet erg op de Javanen begrepen had. „In elk geval laat je hem niet meer in 't paviljoen komen, zooals ik gisteren gezien heb. Die lui zijn zoo oneerlijk. Vandaag of morgen komen ze bij je stelen. Je kunt nooit weten. In de logeerkamer staan' verscheidene dingen van waarde.”

„Neen, Ma, wees maar niet bang: hij steelt vast en zeker niet”, beweerde Jan met zelfvertrouwen. Graag had-ie gezegd, dat-ie bezig was Soeling te bekeeren, maar was 't er hier wel de plaats voor?

— „Kom jongen, wat weet jij daar nu van? Heusch Jan, je moet je 'n beetje meer bemoeien met je zusjes en je kleinen broer; dat zou je veel beter passen. Je blijft nu nog maar zoo kort bij ons.”

Jan zocht z'n troost in z'n kopje thee en in den pisang-gorèng, die Constance hem netjes op een schoteltje voorzette.

De majoor zette met een flinke kras z'n handteekening onder missive n°. zooveel. De sergeant sloeg het orderboek dicht, nam 't onder den arm, sloeg aan, en maakte rechtsomkeert.

„Ziezoo,” zei Pa, „dat 's afgelopen! Wel Jantje, wat 'n gezicht als 'n oorwurm! Is 't zóó erg?” Zoo half en half had Pa toch wel gehoord, wat er gaande was.

„Ja”, barstte Jan los, „ik vind 't vreeselijk! Soeling is mijn

misdienaartje. Waarom mag-ie nou niet in 't paviljoen komen? Ik kon hem daar van alles laten zien, en we kunnen er samen zoo prettig spelen!"

't Huilen stond hem nader dan 't lachen.

„Mama heeft toch gelijk, Jan. Je moet je wat meer van Anny en Freddy en Greetje aantrekken. Laat Freddy je misdienaartje zijn."

Jan had nog wel honderd tegenwerpingen. Maar er stak zoo'n prop in z'n keel, dat-ie zich maar haastte z'n kopje leeg te krijgen, waarna hij iets mompelde van „naar de Fransche les", en verdween.

Dat hij nu niet meer met Soeling mocht spelen, vond hij vreeselijk!

't Was waar, soms kon-ie verbazend liegen — meestal uit verlegenheid — of stiekum 't een of ander uithalen. Maar dat was 't gebrek van alle Javanen, redeneerde Jan, en dat zou wel anders worden, als-ie Soeling bekeerd had.

Ja, wat moest er nu van 't bekeeringswerk terecht komen? Dat was nog 't ergste van alles! 't Ging nu juist zoo mooi!

De tranen kwamen Jan in de oogen, nu hij er aan dacht, dat-ie dit nu ook moest opgeven. Zou hij er Pa en Ma 'ns over spreken? Als ze hem maar niet uitlachten!

Verbeeld je, Freddy misdienaar! Die zou natuurlijk beginnen met de ampullen leeg te drinken of ze te laten vallen. En nooit zou-ie zoo gezeglijk zijn als Soeling!

Zoo liep Jan te denken op weg naar den Hoofdonderwijzer.

Hij was er nu.

Drommels, hoe was de les ook weer, die hij onderweg zou repeteeren? O ja! „Un jeune homme qui avait un peu voyagé....."

12. 'n Treurige Ontdekking.

Droevig slenterde Soeling door den tuin, dien z'n vader en hij in orde moesten houden. Nu mevrouw dood was, verwaarloosde z'n vader alles. Op de paden woekerde welig 't onkruid;

geen zorgzame hand sneed de verwelkte rozen af, of verwijderde de dorre blaren, die bij de palmen neerhingen. Niemand bond de clematis op, wier grillige ranken in verwilderde massa's over de balustrade van de achtergalerij hingen.

Van tijd tot tijd viel mijnheer, die alleen zat te ontbijten, want Nettie was naar school, driftig uit, dat de tuin zoo slecht onderhouden werd.

Maar Pà Kromo bekreunde zich daarom al heel weinig.

Lui en slaperig zat-ie op z'n hurken voor de keuken een strootje te rooken en maakte 'n praatje met de kokkie.

Zin om te werken, had-ie niet. Al de ijver dien hij in 't begin aan den dag gelegd had, was verdwenen als sneeuw voor de zon.

Hoe kwam hij zoo veranderd?

Voor de andere bedienden, die al z'n doen en laten kenden, was dat geen geheim. Die wisten, dat ie 's avonds uitging, en laat, heel laat in den nacht, soms eerst tegen den morgen, thuiskwam. Ze wisten wel, waar ie heenging.

Overdag was-ie meestal slecht gemutst. Dan moest Soeling het ontgelden.

„Vlegel, kun jij die blaren niet oprapen? Kun je ook niet 'ns een bezem in handen nemen, en beginnen je brood te verdienen? Haal water uit den put en begiet de bloemen in de voorgalerij!”

En terwijl de kleine jongen z'n best deed om de taak van z'n vader te volbrengen, strekte Kromo zich behagelijk uit op z'n matje, om den slaap van den nacht in te halen.

En liet Pà Kromo 't nog maar bij schelden!

Maar 't gebeurde meermalen, dat hij z'n wrok en wrevel koelde op 't arme kind en 't grof mishandelde.

Dan kwamen vaak de bedienden tusschenbeiden. Zelfs de spèn had medelijden met den stumperd en verdedigde hem tegen z'n vader.

Geen wonder, dat 't kind z'n best deed, om Kromo zooveel mogelijk uit den weg te blijven.

Bij Jan kon de jongen z'n troost niet meer zoeken; daar mocht-ie niet meer komen. En dat enkel maar, omdat ie 'n Javaan was.

Waarom toch waren de blanke menschen zooveel gelukkiger dan de bruine? De blanken *wisten* alles, *hadden* alles, *konden* alles! En hij, hij moest maar dom blijven!

Laatst had Jan hem door de haag een prachtig boek toegestoken, met mooie kleurige platen van schepen en vreemde

dieren. Maar nu Jan er niet bij kon vertellen, vond Soeling 't lang niet zoo mooi! Want hij kon de letters maar niet begrijpen, die er onder stonden: die zwarte too-verteekens! Al staarde hij er nòg zoo lang en geduldig op, ze zeiden hem niets. Tot Jan spraken ze wel; die begreep ze direct. Soeling was er al

'n keer mee naar de kokkie geweest, maar die kon ook niet lezen.

— „'t Is heel mooi,” had ze gezegd, „maar 't is iets voor de wong-londo! Voor ons, Javanen, passen zulke dingen niet!”

Tuu-uu-uut! Daar ging de trein! Kon ik maar mee, dacht Soeling. Waarheen? Naar Moentilan! Naar Moentilan! Om te leeren als Jan, en Goesti Jesoes te leeren kennen, die van 't prentje hem elken avond zoo vriendelijk toelachte!

Daar kwam Må Ransoe 't erf op.

Op haar hoofd balanceerde ze 'n blad met Javaansche lekkernijen, en op den rug droeg ze in 'n slendang ¹⁾ 'n groote mand met eetwaren.

„Kopen, Soeling?” vroeg ze vriendelijk, terwijl ze neerhurkte en 't tablet van haar hoofd nam.

Kokkie en de baboe kwamen aanloopen. Er viel hier dus iets te verdienen.

„Och neen,” zei Soeling neerslachtig. „'k Heb geen geld!”

— Geen enkele cent om zoo'n heerlijke òndeh-òndeh ²⁾ te kopen? Kijk 'ns, hoe versch! Pas gebakken! Kom, vraag gauw 'n paar centen aan Pà Kromo.”

„'k Zou je danken”, antwoordde Soeling met den schrik in z'n oogen.

— „Z'n vader vragen?” kwam baboe tusschenbeiden. „Nu, dat 's ook wat! Die verspeelt al z'n geld 's nachts bij Kwen Lun Hing in de Chineesche kamp.”

„Wat zeg je?” informeerde de koopvrouw nieuwsgierig.

— „Zeker”, beaamde kokkie. Ze deed zich te goed aan 'n portie ketan ³⁾ met geraspte klapper, die ze met haar vingers uit 'n stuk pisangblad graaide. „Hij denkt, dat wij 'm niet in de gaten hebben! Maar Wieroh van hiernaast heeft 'm daar gezien, toen ie naar de wajang poerwo ⁴⁾ ging kijken.”

1) Slendang: lange, smalle strook goed.

2) Ondeh-ondoh: Javaansch gebak.

3) Ketan: kleefrijst.

4) Wajang poerwo: schimmelspel.

— „Z'n werk lijdt 'r onder”, vond Må Ransoe. „Kijk 'ns hoe de tuin er uitziet! Vroeger was hier alles zoo netjes.”

„Tebegrijpen”, knikte baboe. „Overdag heeft-ie slaap. Dan mishandelt-ie z'n zoontje. Alles is 'm onverschillig, als ie maar aan geld kan komen. Van den spèn heeft-ie al vier gulden geleend!”

— „Je zal zien, dat meneer 'm vandaag of morgen aan de deur zet”, zei kokkie. „En dan zal hij 't zich beklagen! Waar kun je nu een makkelijker dienst vinden dan hier, waar geen mevrouw je achterna rijdt.”

„Hé, jochie!” riep Må

Ransoe meelijdend tot Soeling, die 'n eindje verder tegen 'n boom leunde, en schijnbaar z'n volle aandacht wijdde aan 'n grooten glazemaker dien hij pas gevangen had. „Hé, jochie, kom maar hier en zoek je wat uit. Je mag van mij wel wat voor niets hebben.”

Schoorvoetend kwam Soeling naderbij.

Hij schaamde zich over z'n vader, maar de versch-gebakken koekjes hadden toch te groote bekoring voor hem, dan dat hij 't aanbod kon afslaan.

13. Op Verkenning.

Wat duurde 't lang, eer 't avond werd!

Z'n rug geleund tegen een der zware steenen pilaren bij den ingang, zat Soeling schrijlings op 't muurtje, dat 't voorerf scheidde van de treinrails.

Hier zou men hem niet zoeken.

Op z'n kinderlijk-slim gezichtje lag 'n vreemde, ouwelijke trek. Z'n oogen tuurden strak in de verte. Ginder ver, achter den dijk, achter den blauwen kegel van den Soembing, ging de zon onder, een roode, gloeiende bol.

De avond viel. De zonnestralen,
Die nog schuin op de aarde dalen
Zijn niet meer vol heeten gloed.
Alles prijkt met zachte kleuren,
Lekk're, frissche plantengeuren
Stroomen mild ons tegemoet.

In het Westen: gouden glansen
Sieren daar des hemels transen!
En het prachtigst avondrood
Kaatst terug op bloem en bladen,
Die zich in dien lichtstroom baden,
In dien luister, zacht doch groot!

't Begon nu heerlijk koel te worden.

De planten herademden in 't frissche avondwindje, dat nu opstak.

De krekels begonnen hun nachtconcert: ze sjirpten al luider en luider. In geruischlooze vlucht zweefden de vleermuizen op haar zwarte vlerken rond, en vingen in haar open bekje de muggen, die bij duizenden dansten en gonsden in de laatste

avondglansen. In de diepe sloot bij den dijk kwaakten een-tonig de kikkers.

Al sterker werd de bedwelmende geur der sedep malem, wier witte bloem nog duidelijk zichtbaar was in de snelvallende duisternis.

Want bijna plotseling was 't licht geweken.

Het vale grauw dat 'n oogenblik de omtrekken van boomen enstruiken ineendeed vloeien, verdiepte zich in zwarte donkerte. Aan den nachtelijk blauwen hemel begonnen duizenden sterren te fonkelen in betooverende pracht.

Maar 't Javaantje had geen oogen voor al die heerlijkheid...

Hij tuurde, en tuurde.... en wachtte.

Een oogenblik scheen z'n aandacht te verslappen.

In 't paviljoen van den majoor, achter de haag, ging de lamp op. Als 't niet zoo donker was geweest, had men z'n mondhoecken pijnlijk zien neertrekken. Hoe heerlijk moest 't daar nu zijn, in die gezellige kamer met de mooie platen aan den muur! Misschien zat Jan te lezen. Misschien vertelde hij.... aan Freddy en Greetje, mooie, wonderbare verhalen, waar Soeling zoo graag naar luisterde.... verhalen van Goesti Jesoes en Déwi Maria.... Soeling voelde zich diep ongelukkig. Zijn hart snakte naar God, en hij was gebonden aan Kromo!

Wat was dat? 'n Geritsel van bladeren! 'n Zware plof! 'n Plotseling zwijgen van 't nachtkoor.

Zeker 'n klapper, die viel.

De schrik was gauw voorbij. 't Nachtconcert ving weder aan.

In 't huis van Soeling's meester was 't duister. Mijnheer liep op en neer op 't perron van 't hel verlichte station. Over 'n paar minuten zou de tram komen.

Nonnie ¹⁾ Nettie was uit naar 'n vriendinnetje in de buurt. De baboe had zeker het kleintje al naar bed gebracht en zat nu achter in de bijgebouwen te keuvelen met de kokkie onder 't genot van 'n kopje zwarte koffie en 'n stukje bruine Javaansch suiker.

Daar ging 't hek zachtjes open.

'n Javaan kwam naar buiten. 't Kiezel van den voortuin knerppte onder z'n bloote voeten.

Juist; 't was Kromo!

Soeling drukte zich nog dichter tegen den beschermenden pilaar, toen z'n vader hem voorbijging en de rails overstak naar den grooten weg. Nu, onder de lantaarn op den hoek kon je hem duidelijk herkennen.

Waar ging-ie heen?

Daarover juist wilde z'n zoontje zekerheid hebben.

Zachtjes verliet-ie z'n schuilplaats, en volgde Kromo op 'n afstand. Onder de boomen op den grooten weg was 't vrij donker. Zoo nu en dan kwam Soeling 'n Javaan tegen, die geruischloos voorbijging op z'n bloote voeten. Of 'n paar soldaten, die onder luid gepraat en gelach, met zwaren tred den weg afgingen. 'n Enkele maal ratelde 'n rijtuig langs, dat naar 'n visite reed.

Links lagen de officiershuizen van 't kampement, sommige in diepe duisternis, andere met helverlichte voorgalerij.

Daar waren gasten.

De heeren in uniform, een glas whisky-soda met ijs voor zich, rookten 'n sigaar en bliezen, diepzinnig peinzend, de kringelende rookwolkjes voor zich uit. De dames, in avond-toilet, al wippende op haar schommelstoelen, wuifden zich

¹⁾ Nonnie: Jongejuffrouw.

met hare waaiers koelte toe, onder 't genot van 'n glaasje gefrappeerde limonade. Soms klonk uit een binnengalerij piano-muziek en zang.

Dat alles vond Soeling heel gewoon. Hoe dikwijls had-ie thuis, als er visite was, niet moeten helpen bedienen! Hij keek er nu niet eens naar; hij moest opletten, dat ie Kromo niet uit 't oog verloor.

Hoe verder hij kwam, hoe drukker 't werd.

Overal langs den weg zag je eetwaren-venters, die in de open lucht op 'n houtskoolvuurtje aan 't bakken en braden waren, dat 't een lust was.

Hier begon de Chineesche kamp.

't Was 'n leven en 'n drukte van belang! 't Licht scheen uit de kleine winkeltjes langs den weg; de lucht was verpest door de vieze walmende oliepitjes en toortsen, door 'n scherp geur van rijpe vruchten en klapperolie. Links en rechts hoorde men 't geschreeuw van venters en 't gejoel van kinderen!

't Was 'n heele toer, om in al dat gewriemel Kromo in 't oog te houden, die blijkbaar goed wist, waar hij zijn moest: zóó vlug baande hij zich overal een weg.

Hier en daar viel helder wit licht uit 'n groote Chineesche toko ¹⁾ in witte vakken op den grintweg. Op de houten banken in de galerij zaten langstaartige zonen van 't Hemelsche Rijk een avondpraatje te houden.

Verderop begon de drukte langzaam-aan te minderen. Af en toe zag je nog een warong, met veel oliepitjes verlicht, maar dan hing over een heelen afstand diepe duisternis tusschen de kanarieboomen.

Was-ie te ver gegaan?

¹⁾ Toko: winkel.

Een kind van Java.

Waar was Kromo ineens gebleven? O, daar liep-ie!

Soeling meende hem over 'n bruggetje 'n klein huisje langs den weg te zien binnengaan.

'n Onbeduidend, vervallen gebouwtje, vond Soeling, toen hij er eindelijk tegenover stond.

Niet eens 'n voorgalerij.

De deur stond op 'n kier.

Soeling begon nu toch te twijfelen, of 't hier wel geweest was. Daarbinnen hoorde hij gemompel van stemmen, maar hij kon niet verstaan wat er gezegd werd. 't Huisje zag er eigenlijk veel te gewoon uit: hij moest zich vergist hebben. Kon-ie zich maar overtuigen!

Maar hoe er bij te komen, zonder gezien te worden?

Als je over 't bamboe-bruggetje ging, kwam je in 't licht, dat naar buiten straalde. Bij 'n boom aan den slootkant hurkte Soeling neer, en wachtte. Ook hier was 't niet stil: luid sjirpten de krekels en kwaakten de kikkers.

Hij keek eens achter zich over den weg. Daar kwam een man uit de duisternis opdoemen. Kwam die ook hierheen? Neen, 'n eindje verder ging-ie over de sloot een donker hutje binnen. Daar was dus óók 'n bruggetje!

Vlug als de gedachte liep Soeling er heen.

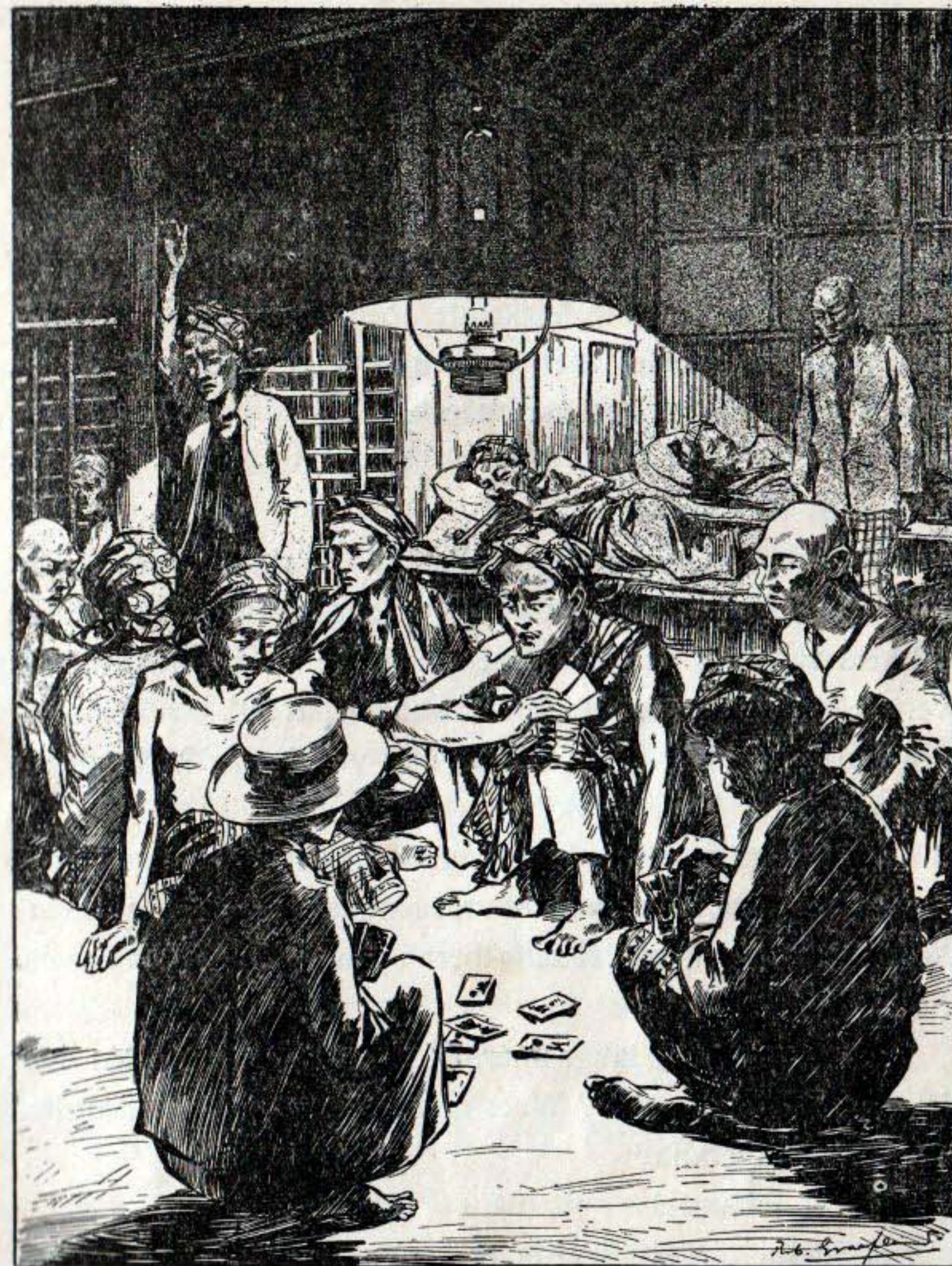
Ja, daar lag een dikke bamboe over de sloot, steun genoeg voor z'n lenige voeten.

Ziezoo, hij stond aan den overkant.

Vlak langs den pagger¹⁾ van 'n tuin kon je ongemerkt 't verlichte huis naderen....

Door een kleine opening in den gevlochten wand zag Soeling op 'n ambèn 'n paar Chineezen aan 't opium schuiven.

1) Pagger: tuinomheining, haag.

De eene, pas begonnen, zag er nog heel gewoon uit. De ander, met z'n glazig starende oogen, verkeerde al half en half in 'n staat van verdooving. Hij was een verslaafde opium-schuiwer, dat kon je wel zien aan z'n uitgemergeld gezicht en z'n blauwe lippen.

Vóór de rustbank, op matten, lagen of zaten in groepjes wat Chineezers en Javanen te kaarten. Bij 't treurig schijnsel van de walmende hanglamp herkende Soeling dadelijk z'n vader, die naast 'n Chinees met onnatuurlijk schitterende oogen, met bevende hand z'n kaart neerlegde.

.....
't Was dus waar!

Dat was Soeling's eenige gedachte op z'n terugweg. Dat sjirpten de krekels in 't gras op de bermen; dat kwaakten de kikkers in sloot en plas; dat fluisterde de nachtwind, die verkoelend langs z'n gloeiende wangen streek.

Waarom Soeling zoo'n afkeer had van 't spel? Kende hij 't kwaad, dat daarin stak?

O, neen, maar des te beter kende hij de treurige gevolgen.

Waren z'n vader en moeder vroeger geen welgestelde lieden? Was z'n grootvader niet zelfs loerah geweest in dessah Sroemboeng?

En waren ze niet langzamerhand tot armoe vervallen door 't spelen van z'n vader? Wees niet iedereen in de dessah hen met den vinger na?

Wat 'n schande!

Als kleine jongen had-ie er zich niet zoo heel veel van aangetrokken, maar nu hij grooter werd, steeg de gloeiende schaamte hem naar de wangen bij de gedachte alleen.

Hij, de kleinzoon van den loerah, moest arm en onwetend

door 't leven gaan: knecht van vreemden, slachtoffer van z'n vader!

En 't zilveren sterrenlicht straalde neer op 't arme Javaantje, dat zich zoo verlaten en zoo ongelukkig gevoelde.

Zijn mysterieuze glans sprak tot Soeling van een andere wereld, waar de goede Goesti Jesoes woont met Déwi Maria, zooals Jan hem verhaald had.

En Soeling bad!

„Goesti Jesoes”, klaagde hij droevig, „kijk eens naar mij? 't Is waar, ik ben maar een Javaan, maar Jan heeft gezegd, dat Gij ook de Javanen liefhebt! Lieve Goesti Jesoes, red me dan toch! Zorg, dat ik in Moentilan kom, om meer van U te kunnen hooren! En laat me daar heel knap worden, om de arme kinderen van de dessah Sroemboeng veel van U te kunnen vertellen en gelukkiger te maken dan ik nu ben.”

Toen hield hij op.

„Ik weet niet meer, Goesti Jesoes”, fluisterde hij nog, zacht-eerbiedig.

Maar Goesti Jesoes wist genoeg.

Hij zou den armen Soeling bijstaan.

En nu reeds zond Hij in z'n hartje een groote kalmte, die er als een verkwikkende dauw in kwam neergezegen.

13. Een Brief uit Semarang.

Toen Jan dien middag om één uur met Annie uit school kwam, zag-ie dadelijk, dat Mama geschreid moest hebben, zulke kringen had ze onder de oogen. Hij vroeg dus direct, of Freddy uit 'n boom gevallen was, of Greetje misschien hoge koorts had.

Maar dat was 't niet.

Pa reikte hem heel plechtig 'n brief over en zei, dat ie dien maar eens moest lezen. Nu, 'n brief, dat was 'n heele gebeurtenis in 't leven van Jan. Hij kreeg er haast nooit een. Van wien zou die komen? Hij begon aanstonds te lezen:

Semarang, 28 Mei 1920.

Beste Jan,

'n Brief van mij! Dat had je niet gedacht, hè! Je kent me toch nog wel van Ambarawa? Weet je nog, dat we op school dikwijls zoo'n pret hadden samen? Ik herinner me nog altijd, dat niemand tegen je op kon met tolleren en knikkeren. Hier op Semarang is 't lang zoo leuk niet op school. De jongens verbeelden zich allemaal, dat ze heele pieten zijn, maar als je wat grappigs zegt, begrijpen ze 't niet eens.

Onze Meester, meneer Bongers, is 'n heel bleek en mager manneke, juist 't tegenovergestelde van onzen goeien, dikken, vroolijken meneer Van Beek. Hij houdt ontzaglijk veel van rekenen, waaraan ik 'n broertje dood heb, zooals je wel weet. Je begrijpt dus, dat ik 'm met plezier goedendag zal zeggen, als we er met Augustus vandoor gaan.

Want je moet weten, dat we drie maanden eerder vertrekken. Dat moest ik je eigenlijk schrijven van Pa. Mijn Pa heeft ook aan jouw Pa geschreven, waarom. Hoe 't precies was, weet ik niet meer. 't Was iets van een oorlog met Rusland of Japan, en dat je geen verlof meer kunt krijgen, en dat Pa zoo erg aan malaria-koortsens sukkelt. In elk geval, in plaats van verlof neemt Pa z'n ontslag. Ik weet zelf niet, of ik dat prettig moet vinden of niet. Zouden ze nu niet meer Overste tegen hem

zeggen? En zou de wacht niet meer voor hem in 't geweer komen?

Ik vind 't wel jolig, dat we nu zoo gauw gaan. We reizen met de *Wilhelmina*, 'n mooie boot van de Maatschappij Nederland. Weet je nog, dat we mekaar vroeger op school wel eens vroegen, hoe de zee toch zijn zou? Hier kan je ze iederen dag zien. Er is niets aan, hoor. 't Is alleen veel water. Laatst toen ik met Ritsjie van tegenover ons er in liep, begon die opeens vreeselijk te schreeuwen. En toen hij z'n voet uit 't water trok, hing er een kleine krab aan z'n grooten teen te bengelen. Ik had erg kassian¹⁾ met Ritsjie, maar toch moest ik lachen, omdat hij zoo mal met zijn been ronddanste. 't Krabbetje had hem duchtig te pakken en 't keek zoo kwaadaardig uit z'n oogjes, alsof het zeggen wou: „Loslaten! Dat nooit!”

Zeg, Jan, onze Hector is dood! Jammer, hè! Ze hebben 'm vergiftigd; de dieven bedoel ik, want die waren bang, dat ie zou blaffen, als ze kwamen stelen. Ik mis Hector erg; 'k had 'm zoo graag mee naar Holland genomen. Wat zouden we aan boord 'n pret met 'm gehad hebben, zeg! Hij kon zooveel kunstjes!

Denk er om, dat je 'n goed zakmes meeneemt! Voordat ik wegga, koop ik 'n paar mooie vliegers. Dan moet jij een heele kluw glastouw²⁾ meebrengen; dat kun je hier zoo slecht krijgen! We laten de vliegers dan samen vechten. Voor je goed zal je Ma zeker wel zorgen. In Genua gaan we van boord en reizen verder over land naar Katwijk. Zorg, dat je alles op tijd klaar hebt.

Luitenant Teeuwen heeft ons al te logeeren gevraagd, de

1) Kassian: meelij.

2) Glastouw: dun touw, bestreken met gom en fijngestamppt glas.

laatste dagen voordat we weggaan. Dat wil zeggen: jou en mij. Je kent 'm wel niet, maar dat is niet erg. 't Is een leuke meneer; hij schildert prachtig en heeft twee groote apen. Pa, Ma en zusje gaan bij den resident. Nu hoor, mijn brief is al ellen lang; ik schei uit. Kom nu bijtijds en breng glastouw mee. Ja?

Atjuus!

Je vriendje,

EDI CERNE.

P.S. Pa zegt, dat m'n brief als droog zand aan mekaar hangt, en ook, dat ik de beleefde groeten aan je Pa en Ma moet doen? Ik dacht, dat 't niet hoefde, omdat mijn Pa ook schreef!

E. C.

Jan was door 't dollen heen. Hij danste door de voorgalerij van pret.

— „Hoera! Ik ga met Augustus naar Holland! Freddy en Greetje, die juist uit den tuin kwamen, dansten van den weeromstuit mee. 't Was 'n gekraai van belang.

Toen dacht Jan er op eens aan, dat Mama 't wel niet zoo plezierig zou vinden, en dat ze daarom misschien wel gehuild had.

Hij vloog z'n Mama dus om den hals, en kustte haar zoo hartelijk als hij kon. Ja, hij vond 't heerlijk, om op de boot te gaan, maar 't was toch wel erg, dat hij alléén weg moest en allen moest achterlaten. 't Afscheid zou nog 'n heele toer zijn.

Lang kon Jan zich toch weer niet bij die treurige gedachten ophouden. Daarvoor was hij te blij!

— „Ik ga dadelijk inpakken, Ma! Ik neem mijn nieuwen tol

en m'n knikkers mee! Mag Wieroh den koffer in mijn kamer zetten?”

„Welzeker,” lachte Mama, „nu vast inpakken, terwijl je over drie maanden gaat. 'n Beetje kalm aan, hoor! Ga je nu maar gauw wat opfrisschen, dan kunnen we aan tafel gaan.”

En zoo geschiedde .

13. De Diefstal.

Bepaald, Kromo was bijzonder slecht gemutst. Zooals gewoonlijk overdag, lag-ie lui op z'n ambèn uitgestrekt, in plaats van zich om den tuin te bekommeren. Hij wou de scha van dien nacht inhalen, want eerst tegen vijf uur 's morgens was-ie stilletjes 't hek binnengeslopen. Maar hoe hij zich ook keerde of wendde op z'n matje, hij kon den slaap niet vatten.

Was 't wonder?

Telkens en telkens kwam die kwellende gedachte weer in hem op: „72 gulden schuld!” Het klopte en bonsde in z'n hoofd, alsof ie zware koorts had. Hoe zou hij er aan komen! Al prakkezerde hij zich suf, 't hielp niets. De spèn wou 'm geen halven cent meer leenen; de andere bedienden evenmin. Met z'n allen zouden ze trouwens niet zòoveel hebben.

Die rijke Hollanders, die hadden geld in overvloed!....

Daar werd de deur opengestooten. 't Helle zonlicht stroomde binnen in 't halfduistere vertrek; 't deed Kromo onprettig scherp aan.

Hij zag z'n zoontje, die met 'n reusachtige kartonnen doos kwam aansjouwen.

„Kijk, vader”, riep Soeling opgewonden, „kijk! Allemaal van Jan gekregen!”

’t Was ’n heele doos vol speelgoed, dat Jan, die druk bezig was met inpakken, had afgedankt.

Soeling mocht weer ’n ’t majoorshuis komen! Mevrouw had ’t dringend verzoek van haar zoontje niet willen weigeren, nu de jongen bijna weg moest.

Ons Javaantje had ijverig helpen inpakken en tegelijkertijd gepraat en gevraagd. Want nooit was z’n weetgierigheid vragensmoe. Hij wilde wel, dat Jan en hij altijd zoo samen bleven. Al ’t speelgoed had-ie er graag aan gegeven, als dat zoo wezen mocht.

Terwijl hij aan z’n vader alles vertelde, was-ie intusschen druk bezig ’t kapotte geweertje, den misdienaarstoog, de bonte prenten, ’n rood kasuifel met gouden randjes, de blinkende versierselen van den kerstboom, àlles, àlles op de ambèn uit te stallen.

Kromo, klaar wakker nu, nam ’t een na ’t ander in handen, en legde ’t weer neer onder allerlei blijken van verbazing.

„O, en dit is nog ’t minste”, zei Soeling, die Kromo’s verwondering nog grooter wilde maken. „Njo heeft ’n spoortje op rails; als je er aan draait, loopt ’t van zelf, rrt! heelemaal in de rondte!”

— „Oeah!” zei Kromo.

„Ja; maar dat heeft Freddy gekregen, en ook ’n heeleboel soldaatjes, zóó klein! Je kunt ze in ’n rij laten marcheeren, en als je dan tegen den laatsten tikt, vallen ze allemaal om.”

— „Wel, wel!” mompelde z’n vader, die bezig was ’t kasuifel te bewonderen. En toen luidop: „En waar is dit van?”

„O, dat moet je aantrekken! Zóó”, en Soeling deed ’t om.

„’t Hoort bij ’t altaartje.”

En toen ie merkte, dat Kromo er niets van begreep: „Dat is ’n kist met nog ’n kastje er op en twee kandelaars van echt zilver; ’t staat in Jan z’n kamer in ’t paviljoen”.

— „Van echt zilver?”

„Ja, van heel echt zilver; Jan zegt ’t zelf. Hij heeft ze van z’n oom in Holland gestuurd gekregen.”

— „Ze zullen daar wel veel dingen van zilver hebben. ’t Is daar in huis zeker erg mooi en rijk?” vorschte Kromo.

„In huis weet ik niet! Maar in ’t paviljoen, in Sinjo’s kamer, hangen ’n heeleboel prachtige platen van allerlei kleur. En in de logeerkamer, daar is ’n tafel met ’n spiegel en met marmer — Soeling bedoelde de toilettafel — en daar staan mooie blinkende flesschen op! Ook zijn daar vazen met zilveren voet; ik heb ze zelf gezien, toen de juffrouw ze in de kast wegborg. En in de binnengalerij liggen fluweelen kussens met echt goud geborduurd. Die worden alleen gebruikt als er visite is.”

Kromo’s oogen glinsterden.

Wat ’n pracht en rijkdom! dacht-ie.

’s Middags begoot-ie zelf de bloemen; zóó’n bijzonderheid, dat kokkie en baboe elkaar veelbeteekenend toeknikten.

Ze begrepen ’t wel!

Over ’n paar dagen zou ’n zuster van Mijnheer hier komen, om voor ’t huishouden te zorgen. Kromo weet dat, dachten ze, en daarom zorgt-ie, dat de tuin in orde is!

.

’s Avonds laat, toen Soeling zich in z’n eersten slaap even omdraaide op de ambèn, viel hem juist ’n lichtstraal in de oogen. Vaag zag-ie z’n vader zitten, bij ’t lampje gebukt. Z’n strootje hield hij er boven....; er hing ’n flauw-zoete geur.

„Opium”, kon Soeling nog juist denken, eer hij weer insluimerde.

In den nacht tegen 'n uur of twee voelde de jongen aan z'n arm trekken. Slaperig deed-ie één oog open, om te zien, of 't al licht begon te worden. Werkelijk, daar scheen licht. Z'n vader stond vóór hem, met 'n dievenlantaartje in de hand.

— „Wat is 'r?” vroeg 't kind slaapdrunken. „Is 't al tijd?”

Meteen draaide hij zich om, maar Kromo greep 'm bij den schouder, en schudde hevig.

— „Wat is 'r dan toch, vader?”

„Er is 'n loeak ¹⁾ in 't kippenhok. Hoor je niet, hoe de kippen te keer gaan? Kom gauw mee.”

Neen, Soeling hoorde niets. Met looden schreden volgde hij z'n vader, die voorzichtig de deur uitgleed.

Rrrang! Soeling stiet tegen 'nemmer, die onder 't afdak stond.

— „Uilskuiken!” beet z'n vader 'm toe. „Kijk uit je oogen, en zorg dat je geen leven maakt. Ik licht je toch voor!”

't Slaperige kind verwenschte den loeak!

Wat had Pa Kromo 'n plotselingen ijver voor de kippen! Hoe bevreesd was-ie voor eenig gerucht! Telkens waarschuwde hij: „Pas op, daar ligt 'n steen! Sst! trap niet op die dorre takken!”

Ze stonden nu aan den kant van de haag, bij 't kippenhok. Daar was 't heel stil en rustig.

„Zie je nu wel”, zei Soeling huilerig, „d'r is geen loeak!”

Maar voor ie goed wist, wat er gebeurde, had z'n vader 'm door de opening van de haag geduwd.

Daar stonden ze nu op 't grasveld achter 't paviljoen van den majoor.

1) Loeak: soort bunzing.

Hoewel klaar wakker door de frissche nachtlucht, meende Soeling toch nog 'n oogenblik dat ie droomde.

— „Vader, wat wil u toch?” vroeg-ie halffluid.

En tegelijkertijd steeg een vreeselijk vermoeden in z'n ziel. Die lantaarn...., het opium.... 't paviljoen.... het spelen in de nachtkit;... alles schakelde zich zijn gedachten aaneen.

„Vader”, zei hij hardop, „laten we teruggaan.”

— „Kwajongen”, siste Kromo driftig, „hou je mond! Je wijst me den weg naar de logeerkamer!”

„Nooit!”

— „Wat? Je zult!”

Kromo's ingehouden stem trilde van drift. „Ik steek je neer, als je 't niet doet.” En bij 't licht van de lantaarn zag Soeling 't flikkerend lemmet van 'n golok ¹⁾ op zich gericht.

Soeling beefde over al z'n leden.

Wat moest-ie doen?

Hij mocht niet stelen. Dat had Jan 'm ingeprent. En dan nog wel bij z'n vriendje, dat altijd zoo goed voor 'm geweest was! Om hulp schreeuwen kon ook niet. Kromo bleek zóó onder den invloed van het opium, dat ie hem zeker vermoorden zou. Als bliksemflitsen gingen die gedachten door Soeling's hoofd.

— „Ga je?”

Bevend en onzeker gleed de kleine hand van 't arme kind door 'n reet der zonneblinden, en verschoof onhoorbaar de knip. 't Raam ging open.

Bij 't flauw licht van 't nachtpitje zag Soeling kleinen Jan rustig slapen, één arm om 't hoofd geslagen. En z'n oog viel op de beeltenis van 't Heilig Hart boven 't ledikant. Dat gezicht sterkte hem.

1) Golok: breede dolk.

„Goesti Jesoes”, bad hij, „red mij en red Jan!”

Kromo was achter z'n kind binnengekomen.

't Nachtputje uitblazen, de zilveren kandelaars grijpen was voor hem 't werk van 'n oogenblik.

Nu sloop hij in 't donker, de lantaarn zorgvuldig onder z'n sarong verborgen, de logeerkamer binnen.

Hij wist, dat in de voorgalerij van 't paviljoen 'n waker zijn moest. Gewoonlijk sliep de man, die voor z'n waken duur betaald werd. 't Was zaak voor Kromo, hem niet in z'n rust te storen. Zachtjes dus!

Daar stond het koffer: open, half-ingepakt. Even bijlichten!

Kromo's oog viel op 'n klein wit doosje. Wat zat daarin? 't Waren manchetknoopen, maar die kende Kromo niet. Ze blonken als zilver, en dat was genoeg. Later zou-ie wel nader onderzoeken....

Soeling stond niet meer bij z'n vader. 't Was 'm gelukt, 'n eind van 'm af te komen. De toilettafel stond nu tusschen hen in.

Rieng-tieng-tieng! 'n Prachtige kristallen flacon, die op 't marmeren blad stond, viel met 'n eigenaardigen hoogen klank aan scherven!

In drie sprongen, de golok tusschen de tanden, was Kromo de slaapkamer door, 't open raam uitgevlogen.

Jan was direct op de been. Nog juist had-ie de zwarte gedaante door 't venster in den starlichten nacht zien verdwijnen.

„Hulp! Dieven! Hulp!” schreeuwde hij, en meteen liep-ie naar de logeerkamer. Daar was 't geluid vandaan gekomen.

Onmiddellijk werd z'n kreet op 't erf herhaald. Eén van de wakers kwam toegesneld. Bijna tegelijk stak de staljongen 't grasveld over. In huis werd 't electrisch licht opgeknipt. De

majoor kwam aangevlogen, de blanke sabel in de eene, 'n revolver in de andere hand.

Eindelijk bleek en rillend, dicht tegen ekaar gedrukt, Mama, Constance en Annie, in duizend angsten over Jan.

In de logeerkamer vonden ze Jan verbijsterd staan tegenover Soeling, die er diep ongelukkig uitzag, maar geen vin verroerde. 'n Oogenblik van stomme verbazing.

— „Vlegel! wat doe jij hier?” donderde de majoor, die 't eerst de spraak terugkreeg.

„Jij, galgenaas”, brulde de waker, den stumperd ijverig schuddend.

— „Geef antwoord! Wat doe je hier!” riep mevrouw met zenuwachtig hooge stem.

„Ik.... ik.... kwam m.... mijn tol halen, dien ik hier had l.... laten liggen”, stotterde Soeling, die z'n vader niet verraden wou.

— „'n Tol!? Midden in den nacht?” schamperde Constance.

„Er was 'n man bij”, zei Jan, doodsbalek, „hij sprong 't raam uit. Ik heb 't zelf gezien.”

— „Natuurlijk 'n dief”, meende de spèn, die 'r intusschen ook bijgekomen was.

„Wie heeft 'm nog meer gezien?” ondervroeg de majoor.

— „Ik, meneer,” zei de waker, „ik zag 'm over 't grasveld vluchten; ik meen in de richting van de haag.”

„Wie was bij je?” vroeg de majoor streng aan Soeling.

— „Ik.... ik.... w.... weet 't niet!” 't Kind klapper-
tandde van angst.

„Wat? Je weet 't niet? Ik zàl je....”

— „Ampon, toewan, ampon!” ¹⁾ riep 't arme kind, en viel op z'n knieën voor den dreigend opgeheven sabel.

„Waar is de waker van 't paviljoen?” vroeg de majoor plotseling, terwijl hij achterdochtig den kring rondzag.

— „De politie halen”, veronderstelde de staljongen.

„Ik geloof zeker, dat hij 't was, die over 't grasveld vluchtte”, zei de tweede waker, die de gelegenheid niet wilde laten voorbijgaan, om z'n collega 'n hak te zetten „Werkelijk, meneer, hij was 't. Ik zag duidelijk z'n wit baadje.”

— „Ga direct de politie halen, Wieroh”, gebod meneer aan

1) Ampon, toewan, ampon: genade, meneer, genade.

den staljongen, zonder te letten op 't gejammer van Soeling, die nog altijd om genade kermde.

„Houd maar op met je gekrijsch”, zei Mevrouw „Ik geef niets om die krokodillentranen. Zie je nu wel Jan, dat je die Javanen niet kunt vertrouwen. Heb ik 't je niet gezegd?”

— „En pàs nadat ie al dat speelgoed gekregen had! Bah, hoe ondankbaar!” vond Annie.

Jan zei niets.

't Was hem duidelijk, dat Soeling loog. Maar wat kwam-ie dan toch doen?

De politie kwam. Er werd nagegaan, wat er gestolen was. Alleen de zilveren kandelaars werden vermist. Aan de manchetknoopen dacht niemand. Op de smalle vensterbank vond men 't spoor van 'n mansvoet met wijduitstaande teenen, zooals de voeten van alle inlanders. Op 't grasveld viel 't spoor niet verder na te gaan. De politie voelde veel voor de veronderstelling, dat de eerste waker was komen stelen.

Uit Soeling was op 't oogenblik geen woord te krijgen. 't Kind huilde en bleef huilen.

Maar de wedono ¹⁾ zou er wel achter komen! Daar kon de majoor op aan!

En dreigend rolde de agent met z'n oogen, toen ie 't paviljoen uitging met z'n helper, den kleinen verdachte tusschen hen in.

Jan bleef stokstijf volhouden, dat de man, dien hij had zien vluchten, geen wit baadje aan had.

„Gunst jongen, wees toch niet zoo vasthoudend”, verweet mama, „in 't donker kun je dat toch onmogelijk gezien hebben!

— „'t Is wat moois”, bromde haar man grimmig, „je neemt

1) Wedono: Inlandsch beambte, met rechtspraak belast.

twee wakers om op de dieven te passen, en bij slot van rekening komen ze je zelf bestellen. Ik wou voor 'n lief ding, dat we niet aan zoo'n uithoek van de stad woonden."

15. Wat „men" er van zei.

't Was 's morgens vroeg 'n heele drukte op 't erf van den stationchef. De spèn, de baboe, met 't kleintje in haar slendang, Nettie, die juist uit de badkamer kwam, de bediende uit de melkslijterij, die net 'n paar volle flesschen was komen brengen, stonden in 'n kring om de keukenprinses.

Kokkie, die in de kali ¹⁾ was gaan baden, had daar de kamermeid van 't majoorshuis aangetroffen. En die had voor 'n gretig toeluisterend gehoor de heele dievenhistorie in geuren en kleuren verteld.

Die Soeling toch! Wie had dàt nu ooit achter 'm gezocht! Maar eigenlijk hoefde men zich niet te verwonderen, „als je zoo'n vader had!... Maar ze zou 't den ouden Kromo eens goed onder den neus wrijven! Niemand anders dan hij was er de schuld van door z'n slecht voorbeeld en de manier, waarop hij z'n kind behandelde, „mishandelde" moest je zeggen.

Stelen op zich-zelf vond de kokkie zoo erg niet, tenminste als 't bij de Hollanders was, maar je moest 't met fatsoen doen, en vooral je niet laten inrekenen.

In haar hart hield de goede vrouw veel van Soeling, ze zou 'm nog verdedigd hebben, als ie 'n moord begaan had! Maar zijn vader, zie je, dàt was 'n deugniet!

En nu was kokkie dichter bij de waarheid dan ze zelf vermoedde.

1) Kali: rivier.

— „Zou meneer 't al van Soeling weten?"

Neen, meneer was al naar 't station, maar Nettie zou 'r even aangaan voor ze naar school ging, om 't hem te vertellen.

Nog vòòr half zeven kwam de majoor 't perron op.

„Jammer, precies weg", dacht de chef, die juist de tram had laten vertrekken. „Als ie mee wilde, had-ie eerder moeten komen." En luidop: „Spijt me wel, majoor! Juist weg!"

— „Neen, ik ga niet op reis; ik kwam om u te spreken. Ik wist zeker, dat ik u hier zou treffen. 'n Oogenblik!"

Als de majoor op dien korten militairen toon sprak, voelde men zich onwillekeurig geneigd, als de eerste de beste ordonnans eerbiedig aan te slaan, „pink op den naad van de broek", en 'n onderdanig „tot uw orders" te brommen.

Hoewel de chef nu een vreeselijken slaap had — hij was dien nacht heel laat van 'n heerenpartijtje thuisgekomen — en buitengewoon weinig voelde voor 'n conferentie op z'n nuchtere maag, kon hij onmogelijk anders doen dan den majoor verzoecken, mee naar z'n kantoor te gaan.

Daar deelde de majoor in korte woorden mee, wan 'r dien nacht gebeurd was.

't Spreekt van zelf, dat de chef groote oogen opzette. Hij werd zelfs 'n beetje boos, toen de majoor scherp zei: „'k Begrijp werkelijk niet, meneer, dat u zulk dievenpak op uw erf duldt!"

— „Ik, majoor!" zei hij verontwaardigd. „Ik heb me nooit met dien Soeling bemoeid. 't Is m'n overleden vrouw geweest, die hem uit medelijden heeft opgenomen. En z'n luien vader ontsla ik nu op staanden voet!"

„He, Sidin!" — tot 'n koelie — „ga direct naar m'n huis en roep Kromo, den kebon!"

Sidin ging, en zocht, en vroeg, maar vond geen Kromo!

„Kromo is nog niet thuis, meneer”, zei de spèn, die met den koelie terugkwam.

— „Wat? Niet thuis!”

„Hij is vannacht uit geweest, en nog niet terug!”

— „Vannacht uit? En dat zonder verlof?”

„Meneer”, zei de spèn, die Kromo al lang moe was, „neem me niet kwalijk, dat ik 't u zeg, maar hij gaat elken avond uit, en komt pas tegen den morgen terug. Vandaag is-ie bijzonder laat, anders is-ie altijd vóór zes uur weer binnen.”

— „Waarom gaat-ie uit?”

„O, meneer, hij gaat naar 't speelhuis van „Kwen-Lun-Hing.”

— „Ah zoo! Is-ie daarom overdag zoo lui.”

„Neem me niet kwalijk, meneer”, onderbrak hier de majoor, op z'n horloge ziende. „Ik moet gaan!”

„Tot genoegen, majoor! Zoodra die luilak er is, zend ik hem weg. Daar kunt u oprekenen.”

Maar Kromo kwam niet.

Hij wàs weg en hij blèèf weg. Hij had zich zelfs den tijd niet gegund, z'n kleeren mee te nemen.

In z'n kamer lag en stond nog alles, zooals Soeling en hij 't dien nacht verlaten hadden.

16. Ophelderingen.

Nog maar 'n week, dan zou Jan vertrekken.

Papa zou hem zelf naar Semarang brengen, waar Edi Cerné hem met ongeduld verwachtte.

't Logeeren daar was op zich zelf al 'n heele pret! En dan nog al dat ongewone en nieuwe dat Jan te wachten stond: de pakketboot, de wijde, wijde zee, de wonderen van 'n reis naar Europa!

Jan had er zich gouden bergen van beloofd.

Maar op 't oogenblik week heel dat heerlijk verschiët voor de droefenis van 't afscheid. En dan: de laatste dagen hadden zooveel naars gebracht! Eerst die akelige ontdekking dat Soeling 'n dief was — Jan kon 't nog maar niet gelooven! — nu 't afscheid nemen op school en bij de families die hij kende.

't Waren dingen die Jan diep voelde.

Van avond zou hij 'n afscheidsfeestje mogen geven aan z'n schoolkameraden. Mama en Constance waren druk bezig met taartjes bakken en andere versnaperingen klaar te maken. Ze sloofden zich allemaal uit om hem op alle mogelijke manieren plezier te doen. Hij had hier en daar geheimzinnig zien fluisteren! Er werden achter z'n rug allerlei afspraakjes gemaakt, daar was-ie zeker van.

Eergisteren had-ie zelfs Freddy verrast in 't pakje van 'n Volendammer vischboer. Maar in zoo'n geval knijp je natuurlijk je oogen stijf dicht, en doet juist, alsof je hoegenaamd niets merkt....

Hoefgetrappel!

Daar kwam Pa thuis.

Jan naar buiten!

— „Wieroh! Wieroh!” riepen Pa en hij om 't hardst.

De staljongen kwam al toegesneld. De majoor steeg af en wierp hem de teugels toe.

— „Hè toe, Pa, mag ik even op Tancred; hij is zoo warm; hij moet toch nog 'n beetje heen en weer loopen.”

„Nu vooruit! Maar zorg, dat ie in den stal terecht komt.”

— „Ja Pa!”

In 'n wip zat Jan in den zadel. Bij de beugels kon-ie met z'n voeten niet komen, maar dat was niet erg. Tancred was best te regeeren, vooral als ie moe was. Jan reed 'n paar malen stapvoets rondom 't grasperk vóór 't huis.

Na de vroolijke begroetingen van Mama, Constance en de kleintjes liet Pa zich doodmoe neervallen in een leunstoel in de achtergalerij. Hij had 'n zwaren marsch achter den rug, en was zichtbaar blij, dat ie weer rustig thuis zat.

Maar dat genot zou van korten duur zijn.

— „Meneer, daar is de wedono om u te spreken”, kwam de spên beleefd aandienen.

„De wedono? Wat moet die hier doen?”

— „Hé, wat jammer”, zei mevrouw, die ook even uitrustte, verhit als ze was van de bakpartij, „'t is nu toch geen uur! Je bent veel te moe, Pa! Laat zeggen, dat je niet te spreken bent.”

— „Je kunt niet weten. Misschien dienstzaken. In vredesnaam dan maar.”

Met 'n diepen zucht was de majoor over z'n vermoeienis heen, en stapte naar de voorgalerij.

„Majoor”, zei de wedono eerbiedig, na veel excuses dat hij 't gewaagd had op dit uur te komen, „we hebben den eersten waker gevonden.”

„Zoo?” vroeg de officier zonder veel belangstelling. Hij begreep, dat de kandelaars toch wel verkocht zouden zijn. En ze hadden reeds lang 'n anderen waker.

„Ja!” Direct na den diefstal hebben we huiszoeking bij hem gedaan, maar noch van hem noch van de kandelaars 'n spoor kunnen ontdekken. U weet dat. Maar nu berichtte mij m'n geheimepolitiegisteren, dat de man thuisgekomen was. Ik heb 'm op slag laten gevangen nemen. Van morgen is-ie vóórgekomen.’

— „Wel, en wat beweerde hij?”

„Hij was naar 'n bruiloft geweest van 'n familielid in 't Bageleensche.”

— „Zeker midden in den nacht daarheen gegaan! Laat je toch niets op den mouw spelden, wedono! Die lui liegen, dat ze d'r leugens op 't laatst zelf gelooven.”

„Hii beweerde”, ging de wedono onverstoorbaar voort, „dat ie 's nachts weggelopen is, omdat ie 's morgens zoo vroeg vertrekken moest.”

— „Niet kwaad gevonden! Wat nog?”

„Uit 't getuigenverhoor bleek, dat ie werkelijk 's nachts thuisgekomen, en heel in de vroegte vertrokken was.”

— „O, en dat gaat zóó maar, zonder verlof te vragen.”

„Dat heb ik ook gezegd, maar hij antwoordde, dat u hem 'n paar weken geleden verlof geweigerd had om 'n feest in de kampong bij te wonen.”

— „Dat is waar.”

„Daarom durfde hij 't niet meer vragen. Van den diefstal wist-ie hoegenaamd niets af. . . . U hoeft niet te denken, majoor dat we maar voetstoots aannemen, wat de beschuldigen ons zeggen. Ik was er van overtuigd, dat de man loog. Hij gedroeg zich trouwens heel onrustig!”

— „Zoo?” vroeg de majoor, 'n beetje levendiger.

— „Hij werd weggebracht, en uw andere waker werd in verhoor genomen. Die beweerde, zooals u weet, dat z'n collega zelf de dief was; dat men duidelijk z'n voetspoor op de vensterbank had gezien, en. . . .

— „Jawel, jawel; dat weet ik”, zei de majoor ongeduldig. 't Langdradig verhaal begon 'm blijkbaar te vervelen. „Om kort te gaan, wat was de uitslag van uw onderzoek?”

„Dat zal u nogal verrassen”, hernam de wedono met 'n bedaardheid, die zich geen oogenblik verloochende. „Bij 't tweede verhoor kwam aan 't licht, dat de beschuldigde waker. . . . Soeling met z'n vader Kromo, op 't grasveld achter 't paviljoen had gezien, toen hij z'n derde ronde deed.”

— „Och kom!” 't Klonk ongeloovig.

„Hij zag, dat Kromo 'n dievenlantaarn en 'n golok bij zich had. Achter den nam-namboom verborgen, hoorde hij Soeling smeeken van toch terug te keeren, maar dat Kromo z'n kind

met 't mes op de keel dwong, hem den weg te wijzen. Kromo moet er zoo gevaarlijk uit gezien hebben, dat de waker in z'n angst alles in den steek liet en er van doorging.”

— „Pff! Wat 'n held!” spotte de majoor. „Ik geloof er geen steek van.”

„Toen hebben we Soeling vóór laten komen, en hem zonder meer gevraagd, waar Kromo na den diefstal gebleven was.”

— „Dat weet ik niet”, zei de kleine jongen, die zoo'n vraag niet verwacht had. „Hij is 't raam uitgesprongen.”

„Wat?” De majoor sprong op van z'n stoel. Met z'n scherp blik scheen hij den wedono in de ziel te willen lezen. „Je meent dus werkelijk, dat die jongen onschuldig is?”

„Majoor”, antwoordde de ambtenaar rustig, „ik ben er van overtuigd. 't Verdere verhoor heeft 't duidelijk uitgewezen. We zijn er achter gekomen, dat die Kromo een hartstochtelijk speler is. In de dessah moet-ie eerst z'n sawah en z'n huis verspeeld hebben. Hier bracht-ie in den laatsten tijd z'n nachten door in 't speelhuis van 'n zekeren Kwen Lun Hing, dat we nu meteen op 't spoor zijn. Van alle andere bedienden van den stationschef had-ie geld geleend. Den nacht te voren moet-ie zwaar verloren hebben aan Djojo, den bediende van kapitein Sanders. Zoo is-ie tot diefstal gekomen.”

— „Wel, wel!” De majoor draaide bedachtzaam aan zijn grijzen knevel. „Dat kind is dus onschuldig. . . . We hebben 'n onrechtvaardigheid begaan. . . . Dat spijt me. . . .”

„Daar kon U niets aan doen, meneer”, vergoelijkte de wedono. „Iedereen hield Soeling voor schuldig! Wij ook!”

— „Dat spijt me”, herhaalde de majoor langzaam. En toen tot z'n zoontje, dat juist langs de voorgalerij reed, „Jan, breng

direct Tancred weg. Vraag, of Mama even vóór komt. En kom jij ook hier."

„Wat zou er nu zijn?" dacht Jan.

Maar wie schetst z'n blijde verrassing, toen de wedono voor z'n Mama en hem het heele verhaal van Soeling's onschuld nog eens vertelde.

„Ik wist 't wel! Ik wist 't wel", jubelde hij. „Soeling kòn zóó iets niet gedaan hebben. Ik heb 't nooit willen gelooven."

— „Hoe is 't mogelijk!" vond mevrouw. „Hoe is 't in hemelsnaam mogelijk!"

— „Kassian", zei de wedono. „Nu staat die arme Soeling heel alleen op de wereld. Z'n moeder is dood; z'n vader 'n dief, weggelopen; de stationschef wil hem onder geen voorwaarde meer in huis hebben.... ik heb 't hem toch zoo vriendelijk gevraagd...."

— „Och, Ma, dan neemt u Soeling toch zeker, is 't niet? Hij kan zoo goed boodschappen doen! Hij kan de kokkie helpen en den kebon, en den staljongen. Hè toe, Pa, dat doet u toch zeker?"

„Vind je ook niet, vrouw, dat we dat voorloopig maar doen moeten? We kunnen dan later nog verder zien."

— „Goed", knikte Mama. „Stuur u dat ventje maar bij ons, wedono, we hebben nog wel 'n plaatsje voor 'm! En we hebben heel wat aan 't arme ventje goed te maken!"

17. In eere hersteld.

Toen Soeling die middag 't erf opkwam, heel stilletjes en verlegen, alsof hij zich schaamde, dat ie onschuldig was, deden meneer, mevrouw en de kinderen al wat ze maar konden, om hem 't geleden verdriet te doen vergeten.

Hij kreeg een klein kamertje voor zich zelf. Mevrouw liet hem de maat nemen voor 'n nieuw baadje. Freddy zei, dat hij nu voortaan met hem zou spelen, want Jan ging immers weg!

Dat Jan nu zoo gauw vertrekken zou, dat was voor Soeling erg. Gebeurde dat maar niet, dan zou z'n geluk volmaakt geweest zijn.

Het duurde geen drie dagen, of hij voelde zich geheel thuis bij de majoorsfamilie. En hij was zoo dienstvaardig, vlug en handig, dat al de bedienden hem een heele aanwinst vonden. Iedereen mocht 't nieuw loopknechtje graag lijden.

Zoo zou 't best gaan, dacht Jan.

Eén ding bleef hem erg kinderen. Wie zou Soeling nu verder leeren, als hij weg was. Zoo'n jongen naar den Pastoor brengen, ging toch niet goed. Soeling was zoo verlegen, en de Pastoor was hem vreemd. Wist-ie daar nu maar iets op te vinden!

Onze Lieve Heer vond er iets op.

'n Paar dagen na Soeling's terugkeer, werd Jan in de voor-galerij geroepen. De Pastoor was er. Hij kwam even aanlopen, om Jan 'n mooi boek te brengen dat ie aan boord kon lezen.

Een andere missionaris was bij hem. „'n Gast van me", zei Pastoor, hij komt hier een paar weken uitrusten van z'n vermoeiend missiewerk te Moentilan. Hij heet Pastoor Berkman; hij is ziek geweest en ik heb de eer, hem weer 'n beetje op z'n verhaal te mogen brengen."

— „U is dus ook in die Javaansche scholen te Moentilan, Pastoor?” vroeg Jan, terwijl hij met z'n heldere kijkers den geestelijke belangstellend aankeek.

„Zeker, beste jongen. En jij komt me later helpen, hè? Er is zoo verbazend veel te doen, dat we nog met gemak 'n dozijn flinke missionarissen konden gebruiken. Als je dat 'ns ziet, hoe die Javaantjes er naar hunkeren te leeren, wat goed en waar is! 't Gaat daar juist zooals Christus in den Bijbel zegt: „de oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinige.”

— „Nu Pastoor”, zei Jan, hem nog altijd aanziende, „ik geloof dat ik iets voor u heb. 'k Ben zóó terug.”

„'t Is 'n goeie jongen”, zei Papa, die dacht dat Jan terug zou komen met wat oude prentjes of leesboeken, die ze te Moentilan nog best gebruiken kunnen.

„Hij heeft 'n hart van goud”, prees Mama, die meende dat ie z'n spaarpot was halen. En in stilte nam de goede vrouw zich voor, 't hem dubbel terug te geven.

Jan kwam terug met.... Soeling, dien hij met 'n guitig lachje bij Pastoor Berkman bracht.

Soeling voelde geen grond meer onder de voeten! Aanstonds had-ie Pastoor Berkman herkend. Hij had 't wel willen uitjubelen, maar daar was-ie veel te terughoudend voor. De blijdschap lachte uit z'n donkere oogen en uit heel z'n stralend gezicht.

— „Ik breng u 'n Javaantje, Pastoor voor uw school. U zult 'ns zien, hoe goed ie leeren kan, en wat ie al weet. U moet er maar 'n goeroe van maken, dan heeft u vast wat hulp voor 't onderwijs.”

„Hoe heet je, kereltje?” vroeg de Pastoor aan Soeling.
De Pastoor herkende hem dus niet.

Wat 'n teleurstelling!

Soeling dacht er niet aan, dat ie 'n heel stuk gegroeid was, en nu in 't nette baadje er heel anders uitzag dan 't vuile, half-naakte dessahjongetje van 'n paar jaargeleden. Delachgleed weg

vanz'n lippen, die zich maar met moeite tot 'n antwoord plooiden.

— „Ik ben Soeling, uit dessah Sroemboeng”, klonk 't benepen.

De geestelijke keek hem oplettend aan. Hoorde hij de tranen in die stem?

— „Ik heb u eens den weg gewezen naar 't huis van Pà Soeradji!”

„Ah zoo!” Nu ging den pastoor 'n licht op. „Ben jij dat klein jochie! Ik zag je nog eens op 'n karbouw, is 't niet?”

Van 't Maleisch was-ie in 't Javaansch vervallen.

Nu kwam er aan 't vragen en antwoorden geen einde. 't Was Soeling, of-ie 'n ouden kennis had teruggevonden. Dien Pastoor kon je alles zeggen!

De majoor, die geen Javaansch kende, was verdiept in 'n geestelijk gesprek met den Pastoor van Magelang. Mevrouw volgde dat met groote aandacht. Jan keek met stralende oogen naar Soeling!

Voor dezen bestond op 't oogenblik maar één mensch: de priester, die zoo diep in z'n kinderzieltje kon lezen; de man die begreep, wat ie in z'n jonge leven geleden had; die voelde, hoe z'n heele hart trok naar God: de Weg, de Waarheid, het Leven!

Vóór de priesters vertrokken, was de zaak beklonken. Elken dag, zoolang Pastoor Berkman nog te Magelang vertoefde, zou Soeling aan de pastorie komen, om z'n godsdienstlessen voort te zetten.

En over veertien dagen — hij kon 't haast-niet gelooven — zou z'n hartewensch in vervulling gaan: dan ging-ie mee naar Moentilan!

Dien avond knielde kleine Soeling voór z'n ambèn, 't oog gericht op de beeltenis van het Heilig Hart, die er boven hing.

„Goesti Jesoes”, bad 't Javaantje, „ik ben zoo blij, dat ik naar Moentilan mag! Pastoor Berkman zegt, dat U ervoor gezorgd hebt. Daarom dank ik U zóó! Nu kan ik in Moentilan veel mooie verhalen hooren over U en Déwi Maria! Ik zal goed leeren, Goesti Jesoes, om gauw een goeroe te worden, die kan

maken, dat de kinderen van de dessah U kennen en beminnen. Pastoor Berkman zegt, dat er zoo weinig Pastoors zijn en er op Moentilan zoo weinig plaats is. Och, Goesti Jesoes, stuur dan veel Toewans uit Negara Londa, en zeg aan de andere blanken, dat ze geld moeten zenden, om steenen en hout te koopen, voor nieuwe Moentilans!”

Zoo bad de dankbare Soeling.

't Was doodstil in z'n kamertje, terwijl ie bad.

Ook buiten was 't stil.

Alles zweeg, om z'n gebed niet te storen: Goesti Jesoes moest alles verstaan!

En de lucht was gespannen van aandacht, om scherp te hooren, want ze wou z'n roerende bede overbrengen naar de blanke kinderen in 't verre Westen, om hun hart te doen kloppen voor het arme bruine broertje in 't Oosten, voor:

HET KIND VAN JAVA.

INHOUD.

	Blz.
'n Gewichtige ontmoeting.....	5
In Kromo's Huisje	9
Op Wacht in de Sawah	17
'n Groote Verandering	22
Naar de stad	27
Bij de Hollanders	31
Buurjongens	34
Gods Wegen	38
De Cholera	44
Bij den Pastoor	50
Onverwacht Verbod	53
'n Treurige Ontdekking.....	57
Op Verkenning	62
'n Brief uit Semarang	69
De Diefstal	73
Wat „men” er van zei.....	82
Ophelderingen	84
In eere hersteld	91

MALMBERG'S JEUGDBIBLIOTHEEK

- I B. Casimir. Benneke. Geïllustreerd door Jan Wiegman.
(Leeftijd 8—10 jaar) Ing. f 0.75
Geb. f 1.25
- II Zr. Ma. Teresa. Ik zal je eens wat vertellen. Geïllustreerd
door A. Graafland. (Leeftijd 6—9 jaar) Ing. f 0.85
Geb. f 1.35
- III C. de Waal. Uit Grootmoeder's Portefeuille. Geïllustreerd
door Jos. A. Postmes. (Leeftijd 8—11 jaar) Ing. f 0.90
Geb. f 1.40
- IV Zr. Ma. Teresa. 'n Kleine Rakker en andere verhalen.
Geïllustreerd door A. Graafland. (Leeftijd 7—10 jaar) Ing. f 0.90
Geb. f 1.40
- V A. v. Dijk. Met mijn Boekske in een Hoekske. Geïllustreerd
door A. Graafland. (Leeftijd 6—9 jaar) Ing. f 0.60
Geb. f 1.10
- VI Zr. Ma. Teresa. Smokkel-Fientje en andere verhalen. Ge-
ïllustreerd door Rob. Graafland. (Leeftijd 10—14 jaar) Ing. f 1.50
Geb. f 2.—
- VII C. van Lies. Klein Zusje. Geïllustreerd door Jan Wiegman.
(Leeftijd 7—10 jaar) Ing. f 0.75
Geb. f 1.25
- VIII C. van Lies. Klein Broertje. Geïllustreerd door W. Liesker.
(Leeftijd 7—10 jaar) Ing. f 0.75
Geb. f 1.25
- IX Edgard. Het Witte Muisje en andere vertellingen. Geïllus-
treerd door Rob. Graafland. (Leeftijd 9—12 jaar) Ing. f 1.50
Geb. f 2.—
- X Zr. Ma. Teresa. Genezen. Geïllustreerd door Rob. Graaf-
land. (Leeftijd 10—14 jaar) Ing. f 1.25
Geb. f 1.75
- XI Zr. Ma. Teresa. Miep-ik-ook. Geïllustreerd door Rob.
Graafland. (Leeftijd 10—14 jaar) Ing. f 1.25
Geb. f 1.75
- XII Gabr. Moerdijk. Een gezellige middag. Geïllustreerd door
Leo Le Blanc. (Leeftijd 11—15 jaar) Ing. f 1.25
Geb. f 1.75